

JUSTITIE-
DEPARTEMENTET

PM
ANGÅENDE NY LAGSTIFTNING
OM BEHANDLINGEN AV
HÄKTADE M. FL.

31345

Ds Ju 1975:8

JUSTITIE-
DEPARTEMENTET

PM
ANGÅENDE NY LAGSTIFTNING
OM BEHANDLINGEN AV
HÄKTADE M. FL.

Innehåll

	FÖRFATTNINGSFÖRSLAG	3
1	INLEDNING	36
2	ALLMÄNT OM NUVARANDE ORDNING	40
2.1	Häkteslagens tillämpningsområde	40
2.2	Förvaltningen av häkten, arrester m.m.	42
2.3	Statistiska uppgifter om intagna i häkten m.m.	43
2.4	Nuvarande behandlingsregler i korthet	46
3	ALLMÄNNA ÖVERVÄGANDEN	48
4	SOCIALT KURATIVT STÖD M.M.	54
4.1	Frågans tidigare behandling	54
4.2	Överväganden och förslag	58
5	OMHÄNDERTAGANDE AV PENGAR OCH VISSA FÖREMÅL	62
5.1	Nuvarande bestämmelser m.m.	62
5.2	KAIK	62
5.3	Överväganden och förslag	63
6	AVSKILDHET OCH GEMENSKAP	65
6.1	Nuvarande bestämmelser	65
6.2	Frågans tidigare behandling	66
6.3	Överväganden och förslag	65
7	ARBETE OCH ANNAN DÄRMED JÄMFÖRLIG SYSSLSÄTTNING	69
7.1	Nuvarande bestämmelser	69
7.2	Frågans tidigare behandling	70
7.3	Överväganden och förslag	72
8	TIDNINGAR, RADIO M.M. SAMT ANNAN FÖRSTRÖELSE	75
8.1	Nuvarande bestämmelser m.m.	75

8.2	KAIK	76
8.3	Överväganden och förslag	76
9	BREV OCH ANDRA FÖRSÄNDELSER	80
9.1	Nuvarande bestämmelser m.m.	80
9.2	KAIK	82
9.3	Överväganden och förslag	82
10	BESÖK, TELEFONSAMTAL	85
10.1	Nuvarande bestämmelser m.m.	85
10.2	KAIK	87
10.3	Överväganden och förslag	87
11	PERMISSIONER	93
11.1	Nuvarande bestämmelser m.m.	93
11.2	KAIK	93
11.3	Överväganden och förslag	94
12	PRÖVNINGEN AV VISSA TILLSTÅNDSFRÅGOR M.M.	94
12.1	Nuvarande bestämmelser	94
12.2	Överväganden och förslag	96
13	SJUKVÅRD M.M.	99
13.1	Nuvarande bestämmelser m.m.	99
13.2	KAIK	101
13.3	Överväganden och förslag	102
14	FÄNGSEL	104
14.1	Nuvarande bestämmelser	104
14.2	KAIK	104
14.3	JO:s framställning	104
14.4	Överväganden och förslag	105
15	ÖVRIGA FRÅGOR RÖRANDE FÖRFATTNINGSREGLERINGEN	107
16	AVSLUTANDE SYNPUNKTER	109
17	ÖVERSIKT ÖVER FÖRFATTNINGSFÖRSLAGENS MOTSVARIGHETER I HÄKTESLAGEN (1958:213) OCH TILLÄMPNINGSKUNGÖRELSEN (1958:214)	110

1 Förslag till
Lag (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna
m.fl.

Härigenom förordnas som följer.

1 §

Den som är häktad på grund av misstanke om brott eller av annan anledning får ej underkastas mera omfattande inskränkningar i sin frihet än som påkallas av ändamålet med häktningen samt ordning och säkerhet.

Erforderliga åtgärder skall vidtagas för att motverka att frihetsberövandet får skadliga verkningar för den häktade. Behöver denne personligt stöd eller annan hjälp, skall i den mån det lämpligen kan ske åtgärder vidtagas för att tillgodose sådant behov, om han samtycker därtill.

2 §

Häktad skall senast vid ankomsten till förvaringslokalen visiteras. Därvid skall iakttagas all den hänsyn som omständigheterna medger. Om möjligt skall vittne närvara.

Föremål som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt skall omhändertagas och förvaras för den häktades räkning. Pengar, värdesaker och legitimationshandlingar skall omhändertagas endast när särskilda skäl föreligger därtill.

3 §

I varje rum får ej förvaras mer än en person, om ej annat följer av andra stycket eller det är nödvändigt av utrymmes-skäl att han förvaras tillsammans med en eller flera andra intagna.

Häktad som vill vistas tillsammans med en eller flera andra intagna skall i skäligen utsträckning tillåtas detta, om lo-

kalförhållandena medger det och det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt eller; i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras. I fråga om häktad som ej fyllt 21 år skall särskilt beaktas att han ej utsättes för olämpligt inflytande av annan intagen.

4 §

Vid behandlingen av häktad skall erforderlig hänsyn tagas till hans hälsotillstånd. Häktad som företer tecken till sjukdom eller begär att läkare skall tillkallas, skall så snart ske kan undersökas av läkare, om ej sådan undersökning uppenbarligen är obehövlig.

Läkares anvisning rörande vården av häktad som är sjuk skall beaktas. Behöver den häktade sjukhusvård, skall sådan beredas honom så snart det kan ske.

Förlossning av häktad kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem.

Om anledning föreligger därtill, skall den som enligt andra eller tredje stycket vistas utom förvaringslokalen stå under bevakning.

5 §

Häktad skall såvitt möjligt erbjudas arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning. Han skall vidare beredas tillfälle att utföra arbete som han själv skaffat sig, om det kan ske utan olägenhet.

Regeringen eller myndighet, som regeringen bestämmer, meddelar bestämmelser om ersättning åt häktad för arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning som tillhandahålles honom.

6 §

I den utsträckning det lämpligen kan ske bör häktad, om ej annat följer av tredje stycket, ges möjligheter att genom tidningar och, där så är möjligt, genom radio och televi-

sion följa vad som händer i omvärlden. Hans behov av annan förströelse bör tillgodoses i skälig omfattning.

Under förutsättningar som anges i första stycket får häktad själv skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom förströelse.

I fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott får inskränkningar helt eller delvis göras i hans rätt att ha tillgång till tidskrifter, tidningar, radio och television, om det är påkallat för att undvika att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

7 §

I den mån ej annat följer av denna lag får häktad inneha personliga tillhörigheter och skaffa sig varor eller annat enligt särskilda bestämmelser.

8 §

Häktad skall ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme, om ej synnerligt hinder möter däremot.

9 §

Brev från häktad till hans offentlige försvarare, justitiekanslern, riksåklagaren, justitieombudsman, åklagarmyndighet, kriminalvårdsstyrelsen eller rikspolisstyrelsen skall vidarebefordras utan föregående granskning.

Utöver vad som gäller enligt första stycket får häktad avsända eller mottaga brev eller annan försändelse, om det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt eller, i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Om det är påkallat för att hindra att otillåtna varor införas i förvaringslokal, får föreskrivas förbud helt eller delvis för häktade att mottaga försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling.

10 §

Häktad får mottaga besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Han får ej mottaga besök som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt. Ej heller får den som är häktad på grund av misstanke om brott mottaga besök som kan medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, skall tjänsteman vid förvaringslokalen vara närvarande vid besök.

Under förutsättningar som anges i andra stycket kan som villkor för besök föreskrivas att den besökande underkastar sig kroppsvisitation eller medger undersökning av väska, kasse eller annat dylikt som han vill medföra vid besöket.

Om försvarares rätt att sammanträffa med den som är häktad finns bestämmelser i rättegångsbalken.

11 §

Telefonsamtal mellan häktad och person utom förvaringslokalen får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske. Den häktade skall förvägras telefonsamtal som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt. Ej heller får den som är häktad på grund av misstanke om brott ha telefonsamtal som kan medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, skall tjänsteman på lämpligt sätt avlyssna telefonsamtal. Avlyssning får äga rum endast med den häktades vetskap. Telefonsamtal med hans offentlige försvarare får icke avlyssnas.

12 §

Om missbruk ej kan befaras, kan häktad medges att besöka närstående som är svårt sjuk, närvara vid närståendes begravning eller i annat fall, då synnerliga skäl föreligger, lämna förvaringslokalen för viss kort tid. Under vistelsen utom förvaringslokalen skall den häktade vara ställd under bevakning, om ej sådan tillsyn av särskilda skäl kan antagas vara obehörlig.

13 §

Medför häktad kvinna spädbarn vid intagningen eller föder hon därefter barn, kan tillstånd ges henne att ha barnet hos sig.

14 §

Häktad får beläggas med fängsel

1. vid transport om det är nödvändigt av säkerhetsskäl samt
2. i övrigt för att betvinga våldsamt uppträdande av den häktade, om andra medel visar sig otillräckliga och säkerheten oundgängligen kräver det.

Läkare skall så snart det kan ske yttra sig över åtgärd enligt första stycket 2.

15 §

Beträffande den som är häktad på grund av misstanke om brott ankommer det på undersökningsledaren eller åklagaren att

1. avgöra om eller i vad mån hinder för medgivande enligt 3 § andra stycket eller 9-12 §§ möter på den grund att åtgärden kan medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras,
2. avgöra fråga om inskränkningar enligt 6 § tredje

stycket.

Innebär avgörande enligt första stycket hinder för medgivande eller eljest inskränkning i häktads rätt, skall avgörandet omprövas så ofta anledning därtill uppkommer.

16 §

Vad som sägs i denna lag om häktad har motsvarande tillämpning på

1. den som anhållits eller gripits på grund av misstanke om brott,
2. den som intagits i häkte eller polisarrest för förpassning till kriminalvårdsanstalt och
3. den som tillfälligt placerats i häkte med stöd av 43 § första stycket tredje punkten lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

17 §

När någon i annat fall än som avses i 1 och 16 §§ intages i kriminalvårdsanstalt eller häkte för annat ärendemål än verkställighet av påföljd för brott eller tas i förvar i polisarrest, skall bestämmelserna i denna lag, med särskilt beaktande av anledningen till intagningen, gälla i tillämpliga delar, om ej annat är föreskrivet i lag eller annan författning.

18 §

Om behandlingen i vissa fall av häktad som skall undergå rättspsykiatrisk undersökning finns särskilda bestämmelser i 7 a § lagen (1966:301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål.

Denna lag träder i kraft den

2 Förslag till

Förordning (1975:) angående tillämpningen av lagen
(1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.

1 §

Den som är häktad eller anhållen eller som eljest för annat ändamål än verkställighet av påföljd för brott är intagen i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest skall rätta sig efter de ordningsregler som gäller för förvaringslokalen och de anvisningar som personalen lämnar honom.

2 §

Om den som är intagen på grund av misstanke om brott framställer begäran om personligt stöd eller annan hjälp och det ej är fråga om angelägenhet som lämpligen kan ordnas genom försorg av föreståndaren för förvaringslokalen, skall denne underätta

1. personundersökaren, om personundersökning pågår,
2. förtroendemannen, om sådan är förordnad, eller
3. skyddskonsulenten, om den intagne undergår påföljd inom kriminalvården eller i annat fall samtycker därtill.

Framställer annan intagen än sådan som avses i första stycket begäran om personligt stöd eller annan hjälp och är det ej fråga om angelägenhet som lämpligen kan ordnas genom försorg av föreståndaren för förvaringslokalen, skall denne, om den intagne samtycker därtill, underrätta myndighet eller organ till vars uppgifter hör att ta befattning med frågan.

Underrättelse enligt första eller andra stycket behövs ej, om det på annat sätt är sørjt för att den intagnes behov av stöd eller hjälp uppmärksammas.

3 §

Visitation av intagen får endast verkställas och bevittnas av läkare, sjuksköterska eller person av samma kön.

Förteckning över egendom, som omhändertagits i samband med visitation, skall upprättas på särskilt därför avsett formulär och undertecknas av den som utfört visitationen. Egendomen skall för den intagnes räkning förvaras under överinseende av föreståndaren för förvaringslokalen.

4 §

Överföres intagen med tillämpning av 4 § lagen (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. till allmänt sjukhus, skall föreståndaren för förvaringslokalen genast underrätta sjukhusdirektören eller styresmannen för sjukhuset om arten av det frihetsberövande som den intagne är underkastad samt om övriga förhållanden av betydelse för hans vistelse på sjukhuset.

I fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott skall underrättelse om överförandet till sjukhus snarast möjligt lämnas till undersökningsledaren eller åklagaren.

Avlider intagen eller drabbas han av svårare sjukdoms- eller olycksfall, skall underrättelse ofördröjligen lämnas närstående.

5 §

För arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning som tillhandahålles intagen utgår ersättning enligt bestämmelser som meddelas av kriminalvårdsstyrelsen såvitt angår förvaringslokal över vilken styrelsen har tillsyn.

Från ersättning enligt första stycket får avräknas värdet av vad den intagne uppsåtligen förstört av förvaringslokalens tillhörigheter. I övrigt får den intagne fritt

förfoga över sådan ersättning, om ej annat följer av lagen (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.

6 §

Med de begränsningar som följer av 15 § lagen (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. beslutar föreståndaren för förvaringslokalen i fråga om tillstånd för intagen att avsända eller mottaga brev eller annan försändelse, mottaga besök eller att ha telefonsamtal. Detsamma gäller i fråga om tillstånd för intagen att vistas tillsammans med en eller flera andra intagna, varvid dock i förekommande fall läkares anvisning rörande vården av den som är sjuk skall beaktas.

I fråga om tillstånd för intagen att enligt 12 § samma lag lämna förvaringslokalen beslutar med i första stycket första punkten angivna begränsningar

1. chef för kriminalvårdsregion beträffande den som är intagen i allmänt häkte, häktesavdelning vid lokalanstalt inom regionen eller häktesavdelning vid riksanstalt som är geografiskt belägen inom regionen,
2. polischefen beträffande den som är intagen i polisarrest.

Föreskrifter i fråga om förbud för intagna att mottaga försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling meddelas av i andra stycket angivna befattningshavare.

Undersökningsledaren eller åklagaren skall, utöver vad som följer av 15 § lagen (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl., hålla föreståndaren underrättad om förhållanden som har betydelse från säkerhetssynpunkt för behandlingen av den som är intagen på grund av misstanke om brott. Sådan underrättelseskyldighet åligger även vederbörande polischef i fråga om den som tagits i förvar enligt utlänningslagen (1954:193).

7 §

Kan tillstånd för intagen att avsända eller mottaga brev eller annan försändelse icke ges utan föregående granskning av dess innehåll, skall brevet eller försändelsen kvarhållas men får ej öppnas utan den intagnes medgivande. Om beslag gäller särskilda bestämmelser.

Kvarhålles brev eller annan försändelse, skall den intagne så snart lämpligen kan ske underrättas därom, om ej särskilda skäl är däremot. Medger intagen, som erhållit sådan underrättelse, att brevet får läsas eller försändelsen öppnas, och finnes därvid att brevet eller försändelsen ej innehåller något som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt eller fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, får tillstånd att avsända eller mottaga brevet eller försändelsen ej vägras. Är innehållet i ankommande brev eller annan ankommande försändelse endast delvis sådant att det kan medföra fara som nyss sagts, skall upplysning om innehållet i övrigt meddelas den intagne eller innehållet i övrigt överlämnas till honom.

Vad i första och andra styckena är föreskrivet om kvarhållande är ej tillämpligt på brev, som enligt 9 § första stycket lagen (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. skall vidarebefordras utan föregående granskning. Första och andra styckena är ej heller tillämpliga i den mån annat föranledes av förbud enligt 9 § tredje stycket samma lag för intagna att mottaga försändelser som där avses.

8 §

Beslut i fråga om tillstånd för intagen kvinna att ha spädbarn hos sig meddelas av föreståndaren för förvaringslokalen, efter samråd med läkare. Barnavårdskonsulenten i länet skall omedelbart underrättas om beslut i sådan fråga.

9 §

Vid transport av intagen skall såvitt möjligt iakttagas att han ej utsättes för obehörigas uppmärksamhet. Är han be-
lagd med fängsel skall särskilt tillses att detta döljes
under hans dräkt.

Kvinna bör vid transport åtföljas av kvinnlig befattnings-
havare.

Är den intagne sjuk eller kan det eljest befaras att trans-
port skulle medföra skada för hans hälsa, eller är intagen
kvinna gravid, får transport ej äga rum utan läkares med-
givande.

10 §

Om intagen enligt 14 § lagen (1975:) om behandlingen
av häktade och anhållna m.fl. belägges med fängsel, skall
anteckning om åtgärden göras på transportsedel eller i pro-
tokoll. Anteckningen skall innehålla uppgift om fängslets
art, tiden då fängslet anbragtes och då det borttogs, upp-
gift om skälen till åtgärden samt läkares yttrande där
sådant skall inhämtas. Anteckningen skall underskrivas av
den som beordrat åtgärden.

11 §

Om skyldighet att underrätta anhållen persons husfolk och
närmaste anhöriga om anhållandet finns bestämmelser i 24
kap. 9 § rättegångsbalken. Den som intagits på annan grund
än misstanke om brott eller fylleri skall efter intagningen
i förvaringslokalen eller överflyttning till annan sådan
lokal erhålla tillfälle att underrätta närstående om sin
vistelseort.

12 §

Begär intagen, som anhållits eller häktats för brott, att erhålla offentlig försvarare i målet, skall anmälan där- om genast göras hos rätten, undersökningsledaren eller åklagaren. Inlaga i målet skall utan dröjsmål översändas till rätten, om den intagne begär det.

Denna förordning träder i kraft den

Uppställning för underlättande av jämförelse mellan den nuvarande och den föreslagna häkteslagen

Lag (1958:213) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.

(Nuvarande lydelse)

1 §

Den som på grund av misstanke om brott eller av annan anledning häktats skall behandlas med tillbörlig hänsyn, så att skadliga verkningar av frihetsförlusten såvitt möjligt förebyggas.

2 §

Han må ej heller i övrigt underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med häkten samt ordning och säkerhet.

3 §

Den häktade skall senast vid ankomsten till förvaringslokalen visiteras. Därvid skall iakttagas all den hänsyn som omständigheterna medgiva. Om möjligt skall vittne närvara.

Förslag till

Lag (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.

(Föreslagen lydelse)

1 §

Den som är häktad på grund av misstanke om brott eller av annan anledning får ej underkastas mera omfattande inskränkningar i sin frihet än som påkallas av ändamålet med häkten samt ordning och säkerhet.

Erforderliga åtgärder skall vidtagas för att motverka att frihetsberövandet får skadliga verkningar för den häktade. Behöver denne personligt stöd eller annan hjälp, skall i den mån det lämpligen kan ske åtgärder vidtagas för att tillgodose sådant behov, om han samtycker därtill.

2 §

Häktad skall senast vid ankomsten till förvaringslokalen visiteras. Därvid skall iakttagas all den hänsyn som omständigheterna medger. Om möjligt skall vittne närvara.

(Nuvarande lydelse)

Penningar, värdesaker, legitima-
tionshandlingar och sådana föremål
som kunna äventyra ordning och
säkerhet skola frångå den häk-
tade för att särskilt förvaras.

4 §

I varje rum må ej förvaras mer än
en person, med mindre det är nöd-
vändigt av utrymnesskäl eller på-
kallas av annan särskild anledning.

(Föreslagen lydelse)

Föremål som kan medföra fara från
säkerhetssynpunkt skall omhänder-
tagas och förvaras för den häk-
tades räkning. Pengar, värdesaker
och legitimationshandlingar skall
omhändertagas endast när särskil-
da skäl föreligger därtill.

3 §

I varje rum får ej förvaras mer än
en person, om ej annat följer av
andra stycket eller det är nöd-
vändigt av utrymnesskäl att han
förvaras tillsammans med en eller
flera andra intagna.

Häktad som vill vistas tillsammans
med en eller flera andra intagna
skall i skälig utsträckning till-
låtas detta, om lokalförhållandena
medger det och det kan ske utan
fara från säkerhetssynpunkt eller,
i fråga om den som är häktad på
grund av misstanke om brott,
fara för att bevis undanröjes eller
utredning om brott eljest försvå-
ras. I fråga om häktad som ej
fyllt 21 år skall särskilt beak-
tas att han ej utsättes för olämp-
ligt inflytande av annan intagen.

(Nuvarande lydelse)

5 §

Vid behandlingen av den som häktats skall erforderlig hänsyn tagas till hans ålder, kön och hälsotillstånd. Läkares anvisning rörande vården av den som är sjuk skall beaktas.

6 §

Häktad må ej åläggas arbete men äger, om det kan ske utan olägenhet, utföra lämpligt arbete som han själv anskaffar eller som eljest kan beredas honom.

(Föreslagen lydelse)

4 §

Vid behandlingen av häktad skall erforderlig hänsyn tagas till hans hälsotillstånd. Häktad som fört tecken till sjukdom eller begär att läkare skall tillkallas, skall så snart ske kan undersökas av läkare, om ej sådan undersökning uppenbarligen är obehövlig.

Läkares anvisning rörande vården av häktad som är sjuk skall beaktas. Behöver den häktade sjukhusvård, skall sådan beredas honom så snart det kan ske.

Förlossning av häktad kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem.

Om anledning föreligger därtill, skall den som enligt andra eller tredje stycket vistas utom förvaringslokalen stå under bevakning.

5 §

Häktad skall såvitt möjligt erbjudas arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning. Han skall vidare beredas tillfälle att utföra arbete som han själv skaffat sig, om det kan ske utan olägenhet.

(Nuvarande lydelse)

7 §

I den mån det är förenligt med god ordning och i övrigt ej föranleder olägenhet må häktad anskaffa eller mottaga underhåll och bekvämlighet utöver vad som eljest bestås honom.

(Föreslagen lydels)

6 §

Regeringen eller myndighet, som regeringen bestämmer, meddelar bestämmelser om ersättning åt häktad för arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning som tillhandahålles honom.

I den utsträckning det lämpligen kan ske bör häktad, om ej annat följer av tredje stycket, ges möjligheter att genom tidningar och, där så är möjligt, genom radio och television följa vad som händer i omvärlden. Hans behov av annan förströelse bör tillgodoses i skäligen omfattning.

Under förutsättningar som anges i första stycket får häktad själv skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom förströelse.

I fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott får inskränkningar helt eller delvis göras i hans rätt att ha tillgång till tidskrifter, tidningar, radio och television, om det är påkallat för att undvika att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

(Nuvarande lydelse)

8 §

Häktad må ej avsända eller mottaga brev eller annan försändelse eller mottaga besök, med mindre det prövas kunna ske utan att äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras; dock äger han utan sådan prövning avsända skrift till justitiekanslern, justitieombudsman, länsstyrelsen och offentlig försvarare samt, om han förvaras i fängvårdsanstalt, till kriminalvårdsstyrelsen.

(Föreslagen lydelse)

7 §

I den mån ej annat följer av denna lag får häktad inneha personliga tillhörigheter och skaffa sig varor eller annat enligt särskilda bestämmelser.

8 §

Häktad skall ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme, om ej synnerligt hinder möter däremot.

9 §

Brev från häktad till hans offentlige försvarare, justitiekanslern, riksåklagaren, justitieombudsman, åklagarmyndighet, kriminalvårdsstyrelsen eller rikspolisstyrelsen skall vidarebefordras utan föregående granskning.

Utöver vad som gäller enligt första stycket får häktad avsända eller mottaga brev eller annan försändelse, om det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt eller, i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Om det är påkallat för att hindra att otillåtna varor införes i

(Nuvarande lydelse)

8 §

Häktad må ej - - -
 mottaga besök, med mindre det
prövas kunna ske utan att även-
tyra ordning och säkerhet eller
 medföra fara för att bevis undan-
 röjes eller utredning om brott
 eljest försvåras; - - -

Om rätt för försvarare att sam-
 manträffa med den som är häktad
stadgas i rättegångsbalken.

(Föreslagen lydelse)

10 §

förvaringslokal, får föreskrivas
förbud helt eller delvis för
häktade att mottaga försändelser
av annat slag än brev eller annan
skriftlig handling.

Häktad får mottaga besök i den ut-
sträckning det lämpligen kan ske.
 Han får ej mottaga besök som kan
 medföra fara från säkerhetssyn-
 punkt. Ej heller får den som är
häktad på grund av misstanke om
brott mottaga besök som kan med-
 föra fara för att bevis undanröjes
 eller utredning om brott eljest
 försvåras.

Om det är påkallat av säkerhets-
skäl eller för att undvika att be-
vis undanröjes eller utredning om
brott eljest försvåras, skall
tjänsteman vid förvaringslokalen
vara närvarande vid besök.

Under förutsättningar som anges i
andra stycket kan som villkor för
besök föreskrivas att den besökande
underkastar sig kroppsvisita-
tion eller medger undersökning av
väska, kasse eller annat dylikt
som han vill medföra vid besöket.

Om försvarares rätt att samman-
 träffa med den som är häktad
finns bestämmelser i rättegångs-
 balken.

(Nuvarande lydelse)(Föreslagen lydelse)

11 §

Telefonsamtal mellan häktade och person utom förvaringslokalen får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske. Den häktade skall förvägras telefonsamtal som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt. Ej heller får den som är häktad på grund av misstanke om brott ha telefonsamtal som kan medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, skall tjänsteman på lämpligt sätt avlyssna telefonsamtal. Avlyssning får äga rum endast med den häktades vetskap. Telefonsamtal med hans offentliga försvarare får icke avlyssnas.

9 §

Om missbruk ej kan befaras, må häktad medgivas att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning, så ock att i annat fall, då synnerliga skäl föreligga, lämna förvaringslokalen för viss kort tid.

12 §

Om missbruk ej kan befaras, kan häktad medges att besöka närstående som är svårt sjuk, närvara vid närståendes begravning eller i annat fall, då synnerliga skäl föreligger, lämna förvaringslokalen för viss kort tid. Under vistel-

(Nuvarande lydelse)

2 §

Den häktade må beläggas med fängsel allenast om det prövas erforderligt för att förekomma flykt eller eljest är nödvändigt med hänsyn till ordning och säkerhet.

- - -

(Föreslagen lydelse)

sen utom förvaringslokalen skall den häktade vara ställd under bevakning, om ej sådan tillsyn av särskilda skäl kan antagas vara obehövlig.

13 §

Medför häktad kvinna spädbarn vid intagningen eller föder hon därefter barn, kan tillstånd ges henne att ha barnet hos sig.

14 §

Häktad får beläggas med fängsel

1. vid transport om det är nödvändigt av säkerhetsskäl samt

2. i övrigt för att betvinga våldsam uppträdande av den häktade, om andra medel visar sig otillräckliga och säkerheten kräver det.

Läkare skall så snart det kan ske yttra sig över åtgärd enligt första stycket 2.

15 §

Beträffande den som är häktad på grund av misstanke om brott ankommer det på undersökningsledaren eller åklagaren att

(Nuvarande lydelse)

10 §

Vad i denna lag är stadgat om häktad äger motsvarande tillämpning å den som på grund av misstanke om brott anhållits eller gripits.

(Föreslagen lydelse)

1. avgöra om eller i vad mån hinder för medgivande enligt 3 § andra stycket eller 9-12 §§ möter på den grund att åtgärden kan medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras,

2. avgöra fråga om inskränkningar enligt 6 § tredje stycket.

Innebär avgörande enligt första stycket hinder för medgivande eller eljest inskränkning i häktadsrätt, skall avgörandet omprövas så ofta anledning därtill uppkommer

16 §

Vad som sägs i denna lag om häktad har motsvarande tillämpning på

1. den som anhållits eller gripits på grund av misstanke om brott,

2. den som intagits i häkte eller polisarrest för förpassning till kriminalvårdsanstalt och

3. den som tillfälligt placerats i häkte med stöd av 43 § första stycket tredje punkten lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

(Nuvarande lydelse)

11 §

Där någon eljest, för annat ändamål än verkställighet av straffdom, intages i fångvårdsanstalt eller häkte eller, på grund av fylleri eller annan orsak, tages i förvar i polisarest, skola ock bestämmelserna i denna lag, med särskilt beaktande av anledningen till intagningen, i tillämpliga delar lända till efterrättelse, om ej annat är i lag eller författning särskilt stadgat.

12 §

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Om behandlingen i vissa fall av häktad, som skall undergå rättspsykiatrisk undersökning, finnas särskilda bestämmelser i 7 a § lagen den 16 juni 1966 (nr 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål.

(Föreslagen lydelse)

17 §

När någon i annat fall än som avses i 1 och 16 §§ intages i kriminalvårdsanstalt eller häkte för annat ändamål än verkställighet av påföljd för brott eller tages i förvar i polisarest, skall bestämmelserna i denna lag, med särskilt beaktande av anledningen till intagningen, gälla i tillämpliga delar, om ej annat är föreskrivet i lag eller annan författning.

18 §

Om behandlingen i vissa fall av häktad som skall undergå rättspsykiatrisk undersökning finns särskilda bestämmelser i 7 a § lagen (1966:301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål.

Uppställning för underlättande av jämförelse mellan den nuvarande tillämpningskungörelsen till häkteslagen och den föreslagna tillämpningsförordningen

Kungörelsen (1958:214) ang. tillämpningen av lagen (1958:213) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.

(Nuvarande lydelse)

1 §

Den som häktats eller anhållits eller som eljest, för annat ändamål än verkställighet av straffdom, intagits i fångvårdsanstalt, häkte eller polisarrest är skyldig att ställa sig till efterrättelse de ordningsregler som gälla för förvaringslokalen ävensom de föreskrifter och tillsägelser som meddelas av personalen.

Förslag till Förordning (1975:) angående tillämpning av lagen (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.

(Föreslagen lydelse)

1 §

Den som är häktad eller anhållen eller som eljest för annat ändamål än verkställighet av påföljd för brott är intagen i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest skall rätta sig efter de ordningsregler som gäller för förvaringslokalen och de anvisningar som personalen lämnar honom.

2 §

Om den som är intagen på grund av misstanke om brott framställer begäran om personligt stöd eller annan hjälp och det ej är fråga om angelägenhet som lämpligen kan ordnas genom försorg av föreståndaren för förvaringslokalen, skall denna underrätta

1. personundersökaren, om person-

(Nuvarande lydelse)(Föreslagen lydelse)

undersökning pågår,

2. förtroendemannen, om sådan är förordnad, eller

3. skyddskonsulenten, om den intagne undergår påföljd inom kriminalvården eller i annat fall samtycker därtill.

Framställer annan intagen än sådan som avses i första stycket begäran om personligt stöd eller annan hjälp och är det ej fråga om angelägenhet som lämpligen kan ordnas genom försorg av föreståndaren för förvaringslokalen, skall denne, om den intagne samtycker därtill, underrätta myndighet eller organ till vars uppgifter hör att ta befattning med frågan.

Underrättelse enligt första eller andra stycket behövs ej, om det på annat sätt är sörjt för att den intagnes behov av stöd eller hjälp uppmärksammas.

3 §

Visitation av kvinna må ej verkställas eller bevittnas av annan än kvinna eller läkare.

3 §

Visitation av intagen får endast verkställas och bevittnas av läkare, sjuksköterska eller person av samma kön.

(Nuvarande lydelse)

Förteckning över egendom, som omhändertagits i samband med visitation, skall upprättas i särskild liggare och undertecknas av den som utfört visitationen. Egendomen skall för den intagnes räkning förvaras under överinseende av föreståndaren för förvaringslokalen.

4 §

Den som är farlig för annans personliga säkerhet skall hållas skild från övriga intagna. Personer av olika kön skola hållas skilda från varandra.

Såvitt möjligt skall förhindras, att förbindelse äger rum mellan intagna som kan antagas påverka varandra i mål eller ärende, anhängigt vid domstol eller hos annan myndighet. Jämväl i övrigt skall eftersträvas att intagen, särskilt om han är under 21 år, ej utsätts för olämpligt inflytande av annan intagen.

5 §

Intagen, som företer tecken till sjukdom eller begär att läkare skall tillkallas, skall så snart ske kan undersökas av läkare, såframt ej omständigheterna föranleda att sådant är utan gagn. Är

(Föreslagen lydelse)

Förteckning över egendom, som omhändertagits i samband med visitation, skall upprättas på särskilt därför avsett formulär och undertecknas av den som utfört visitationen. Egendomen skall för den intagnes räkning förvaras under överinseende av föreståndaren för förvaringslokalen.

4 §

Överföres intagen med tillämpning av 4 § lagen (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. till allmänt sjukhus, skall föreståndaren för förvaringslokalen genast underrätta sjukhus-

(Nuvarande lydelse)

intagen i behov av sjukhusvård, skall sådan beredas honom så snart ske kan. Förlossning av intagen kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem. Ej må kostnad för sjukvård åläggas intagen.

Avlider intagen eller träffas han av svårare sjukdoms- eller olycksfall, skall underrättelse ofördröjligen lämnas närstående.

8 §

Vill den som är intagen å fångvårdsanstalt arbeta, skall föreståndaren söka bereda honom lämpligt arbete.

För arbete, som kriminalvårdsstyrelsen tillhandahåller, utgår ersättning enligt styrelsens bestämmelser; från sådan ersättning må avräknas värdet av vad den intagne uppsåtligen eller av vårdslöshet skadar eller förstör av förvaringslokalens tillhörigheter. I övrigt äger den intagne, såvitt ej annat följer av bestämmelserna i

(Föreslagen lydelse)

direktören eller styresmannen för sjukhuset om arten av det frihetsberövande som den intagne är underkastad samt om övriga förhållanden av betydelse för hans vistelse på sjukhuset.

I fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott skall underrättelse om överförandet till sjukhus snarast möjligt lämnas till undersökningsledaren eller åklagaren.

Avlider intagen eller drabbas han av svårare sjukdoms- eller olycksfall, skall underrättelse ofördröjligen lämnas närstående.

5 §

För arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning som tillhandahålles intagen utgår ersättning enligt bestämmelser som meddelas av kriminalvårdsstyrelsen såvitt angår förvaringslokal över vilken styrelsen har tillsyn.

(Nuvarande lydelse)

lagen om behandlingen av häktade och anhållna m.fl., fritt förfoga över ersättning för utfört arbete.

Vad i andra stycket är stadgat skall i tillämpliga delar gälla jämväl beträffande den som är intagen i allmänt häkte eller polis-arrest.

9 §

I den utsträckning det kan ske utan olägenhet må intagen skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom lämplig förströelse. Undersökningsledaren eller, om förundersökningen avslutats, åklagaren äger dock föreskriva, att den som är intagen på grund av misstanke om brott icke får läsa tidskrifter eller tidningar eller inneha radioapparat.

I den utsträckning det kan ske utan olägenhet må intagen jämväl beredas tillfälle till tobaksrökning. Intagen må ej tillåtas förtära alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, med mindre läkare meddelat föreskrift därom.

(Föreslagen lydelse)

Från ersättning enligt första stycket får avräknas värdet av vad den intagne uppsåtligen förstört av förvaringslokalens tillhörigheter. I övrigt får den intagne fritt förfoga över sådan ersättning, om ej annat följer av lagen (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.

(Nuvarande lydelse)

7 §

Intagen, som kvarhållits längre än ett dygn, skall, såvitt hinder ej möter, dagligen vistas utomhus minst en timme.

11 §

Tillstånd för intagen att avsända eller mottaga brev eller annan försändelse eller att mottaga besök eller att jämlikt 9 § lagen om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. lämna förvaringslokalen meddelas av föreståndaren. Därjämte erfordras i fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott tillstånd av undersökningsledaren eller, om förundersökningen avslutats, åklagaren samt i fråga om den som tagits i förvar jämlikt utlänningslagen tillstånd av vederbörande polismyndighet.

(Föreslagen lydelse)

6 §

Med de begränsningar som följer av 15 § lagen (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. beslutar föreståndaren för förvaringslokalen i fråga om tillstånd för intagen att avsända eller mottaga brev eller annan försändelse, mottaga besök eller att ha telefönsamtal. Detsamma gäller i fråga om tillstånd för intagen att vistas tillsammans med en eller flera andra intagna, varvid dock i förekommande fall läkares anvisning rörande vården av den som är sjuk skall beaktas.

I fråga om tillstånd för intagen att enligt 12 § samma lag lämna förvaringslokalen beslutar med i första stycket första punkten angivna begränsningar

1. chef för kriminalvårdsregion beträffande den som är intagen i allmänt häkte, häktesavdelning vid lokalanstalt inom regionen eller häktesavdelning vid riks-

(Nuvarande lydelse)(Föreslagen lydelse)

anstalt som är geografiskt belägen inom regionen.

2. polischefen beträffande den som är intagen i polisarrest.

Föreskrifter i fråga om förbud för intagna att mottaga försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling meddelas av i andra stycket angivna befattningshavare.

Undersökningsledaren eller åklagaren skall, utöver vad som följer av 15 § lagen (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. hålla förståndaren under rättad om förhållanden som har betydelse från säkerhetssynpunkt för behandlingen av den som är intagen på grund av misstanke om brott. Sådan underrättelseskyldighet åligger även vederbörande polischef i fråga om den som tagits i förvar enligt utlänningslagen (1954:193).

12 §

7 §

Brev eller annan försändelse, som intagen vill avsända eller som ankommer till honom, skall kvarhållas men må ej utan den intagnes medgivande öppnas. Om beslag är särskilt stadgat.

Kan tillstånd för intagen att avsända eller mottaga brev eller annan försändelse icke ges utan föregående granskning av dess innehåll, skall brevet eller försändelsen kvarhållas men får ej öppnas utan den intagnes medgivande. Om beslag gäller särskilda bestämmelser.

(Nuvarande lydelse)

Då brev eller annan försändelse kvarhålles, skall den intagne så snart lämpligen kan ske underrättas därom, såframt ej särskilda skäl däremot äro. Medgiver intagen, som erhållit dylik underrättelse, att brevet må läsas eller försändelsen öppnas, och finnes därvid att brevet eller försändelsen ej innehåller något som kan äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, må tillstånd att avsända eller mottaga brevet eller försändelsen ej vägras. Är innehållet i ankommande brev eller annan ankommande försändelse allenast delvis av beskaffenhet att kunna medföra äventyr eller fara varom nyss sagts, skall upplysning om innehållet i övrigt meddelas den intagne eller innehållet i övrigt överlämnas till honom.

Vad i denna paragraf är stadgat om kvarhållande skall ej äga tillämpning å skrift, som enligt 8 § första stycket lagen om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. må utan föregående prövning sändas till justitiekanslern, justitieombudsman, länsstyrelsen, offentlig försvarare eller kriminalvårdsstyrelsen.

(Föreslagen lydelse)

Kvarhålles brev eller annan försändelse, skall den intagne så snart lämpligen kan ske underrättas därom, om ej särskilda skäl är däremot. Medger intagen, som erhållit sådan underrättelse, att brevet får läsas eller försändelsen öppnas, och finnes därvid att brevet eller försändelsen ej innehåller något som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt eller fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, får tillstånd att avsända eller mottaga brevet eller försändelsen ej vägras. Är innehållet i ankommande brev eller annan ankommande försändelse endast delvis sådant att det kan medföra fara som nyss sagts, skall upplysning om innehållet i övrigt meddelas den intagne eller innehållet i övrigt överlämnas till honom.

Vad i första och andra styckena är föreskrivet om kvarhållande är ej tillämpligt på brev, som enligt 9 § första stycket lagen (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. skall vidarebefordras utan föregående granskning. Första och andra styckena är ej heller tillämpliga i den mån annat förordas av förbud enligt 9 § tredje stycket samma lag för intagna att mottaga försändelser som där avses.

(Nuvarande lydelse)

13 §

Tillstånd att mottaga besök må ej vägras, med mindre besöket kan antagas äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Tiden för besöket bestämmes av föreståndaren för förvaringslokalen i samråd med annan myndighet, vars tillstånd må erfordras enligt 11 §. Förståndaren äger, om det prövas erforderligt, låta en eller flera personer närvara vid besöket.

6 §

Medför kvinna vid intagning spätt barn, eller föder hon efter intagningen barn, äger föreståndaren för förvaringslokalen, efter samråd med läkare, medgiva henne att behålla barnet hos sig under amningstiden. Har sådant medgivande lämnats eller vägrats, skall barnavårdsassistenten i länet omedelbart underrättas.

14 §

Vid transport av intagen skall såvitt möjligt iakttagas att han ej utsättes för obehörigas uppmärksamhet. Det skall särskilt tillses att, om han är belagd med fängsel, detta döljes under hans dräkt. Transport å järnväg bör i regel företagas i vanlig personvagn.

(Föreslagen lydelse)

8 §

Beslut i fråga om tillstånd för intagen kvinna att ha spätt barn hos sig meddelas av föreståndaren för förvaringslokalen, efter samråd med läkare. Barnavårdskonsulenten i länet skall omedelbart underrättas om beslut i sådan fråga.

9 §

Vid transport av intagen skall såvitt möjligt iakttagas att han ej utsättes för obehörigas uppmärksamhet. Är han belagd med fängsel skall särskilt tillses att detta döljes under hans dräkt.

(Nuvarande lydelse)

Kvinna skall vid transport åtföljas av kvinnor, som är lämplig såsom vaktare.

Är den intagne sjuk eller kan det eljest befaras att transport skulle medföra skada för hans hälsa, eller är intagen kvinna gravid, må transport ej äga rum utan läkares medgivande.

2 §

Belägges intagen med fängsel, skall anteckning om åtgärden göras i särskild liggare. Anteckningen skall innehålla uppgift om fängslets art, tiden då fängslet anbragtes och då det borttogs ävensom uppgift om skälen till åtgärden samt underskrivas av den som beordrat densamma.

10 §

Om skyldighet att underrätta anhållen persons husfolk och närmaste anhöriga om anhållandet stadgas i 24 kap. 9 § rättegångsbalken. Den som intagits på annan grund än misstanke om brott eller fylleri skall efter intagningen

(Föreslagen lydelse)

Kvinna bör vid transport åtföljas av kvinnlig befattningshavare.

Är den intagne sjuk eller kan det eljest befaras att transport skulle medföra skada för hans hälsa, eller är intagen kvinna gravid, får transport ej äga rum utan läkares medgivande.

10 §

Om intagen enligt 14 § lagen (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. belägges med fängsel, skall anteckning om åtgärden göras på transportsedel eller i protokoll. Anteckningen skall innehålla uppgift om fängslets art, tiden då fängslet anbragtes och då det borttogs, uppgift om skälen till åtgärden samt läkares yttrande där sådant skall inhämtas. Anteckningen skall underskrivas av den som beordrat åtgärden.

11 §

Om skyldighet att underrätta anhållen persons husfolk och närmaste anhöriga om anhållandet finns bestämmelser i 24 kap. 9 § rättegångsbalken. Den som intagits på annan grund än misstanke om brott

(Nuvarande lydelse)

i förvaringslokalen eller överflyttning till annan sådan lokal erhålla tillfälle att underrätta närstående om sin vistelseort.

15 §

Om intagen, som anhållits eller häktats för brott, begär att erhålla offentlig försvarare i målet skall anmälan därom genast göras hos rätten, undersökningsledaren eller åklagaren. Inlaga i målet skall, om den intagne begär det, utan dröjsmål översändas till rätten.

16 §

I förvaringslokalen skola ett exemplar av lagen om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. samt ett exemplar av denna kungörelse hållas tillgängliga för de intagna.

(Föreslagen lydelse)

eller fylleri skall efter intagningen i förvaringslokalen eller överflyttning till annan sådan lokal erhålla tillfälle att underrätta närstående om sin vistelseort.

12 §

Begär intagen, som anhållits eller häktats för brott, att erhålla offentlig försvarare i målet, skall anmälan därom genast göras hos rätten, undersökningsledaren eller åklagaren. Inlaga i målet skall utan dröjsmål översändas till rätten, om den intagne begär det.

1 INLEDNING

Ett omfattande utredningsarbete har sedan lång tid pågått på kriminalvårdens område. Reformförslag har fortlöpande lagts fram av skilda statliga kommittéer, bl.a. av kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården (KAIK) i betänkandet (SOU 1971:74) Kriminalvård i anstalt. Inom den år 1971 tillsatta kriminalvårdsberedningen har därefter en del av dessa reformförslag överarbetats och samordnats. I betänkandet (SOU 1972:64) Kriminalvård förordade beredningen en genomgripande reform av kriminalvårdens organisation och verksamhetsformer. På grundval av beredningens förslag framlade Kungl. Maj:t i 1973 års statsverksproposition (prop. 1973:1 bil. 4 s. 76-164) förslag till allmänna riktlinjer för kriminalvårdens fortsatta utformning. Dessa riktlinjer godkändes i allt väsentligt av riksdagen (JuU 1973:15, rskr 1973:752).

Med utgångspunkt i de sålunda antagna riktlinjerna för det fortsatta reformarbetet har därefter genomförts ny lagstiftning på kriminalvårdens område, bl.a. lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (i det följande kallad KraL).

I samband med nu anförda reformer på kriminalvårdens område har uppmärksamhet också ägnats lagstiftningen om behandlingen av häktade, anhållna m.fl. Dessa frågor regleras f.n. i lagen (1958:213) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. (i det följande kallad häkteslagen), kungörelsen (1958:214) ang. tillämpningen av samma lag (i det följande kallad tillämpningskungörelsen) samt i kungörelsen (1958:215) med vissa föreskrifter om allmänna häkten och polisarrester.

I ett av 1966 års riksdag godkänt utlåtande av första lagutskottet i anledning av en motion angående häktades ställning och rättsäkerhet (1LU 1966:39) uttalade utskottet att behandlingen av häktade, anhållna och gripna borde ses över i vissa avseenden. Utredningsarbetet borde enligt utskottets

mening kopplas samman med en översyn av lagstiftningen om behandling i fångvårdsanstalt. I de år 1967 utfärdade direktiven till KAIK instämde dåvarande chefen för justitiedepartementet i vad utskottets samlunda anfört. Han anförde vidare att de sakkunniga borde beakta möjligheterna att rationellt lösa bl.a. behandlingsfrågorna gemensamt för häktade och på fångvårdsanstalt intagna. I sitt betänkande lade KAIK fram ett förslag till ny lag om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. Beträffande reformbehovet på detta område ansåg KAIK främst att möjligheterna att ge de intagna kurativt socialt stöd behövde byggas ut och att tillfälle behövde skapas för intagna som så önskar att få arbete eller annan lämplig sysselsättning inom anstalten. Dessutom innefattade KAIK:s förslag smärre jämkningar av gällande behandlingsregler i syfte att mildra de intagnas isolering.

Kriminalvårdsberedningen tog i sitt betänkande upp frågan om att förbättra möjligheterna för de häktade att erhålla kurativt, socialt stöd samt frågan om arbete eller annan lämplig sysselsättning under häktningstiden. I övrigt gick beredningen inte närmare in på KAIK:s förslag rörande behandlingen av häktade.

I enlighet med förslag i 1973 års statsverksproposition anvisade samma års riksdag medel till förstärkningar av den kurativa verksamheten och utbildnings- och kontaktverksamheten bland intagna på allmänna häkten. 1973 och 1974 års riksdagar har vidare bifallit förslag i samma års statsverkspropositioner om medel för vissa tjänster i syfte att bereda sysselsättning åt personer som är intagna i allmänna häkten.

År 1973 genomfördes vissa ändringar i lagstiftningen om personundersökning i brottmål (prop. 1973:173, SFS 1973:1214). Ändringarna syftar bl.a. till att förbättra möjligheterna för den som är misstänkt för brott att före målets avgörande få kurativt, socialt stöd.

Frågan om en reform när det gäller behandlingen av häktade och anhållna har behandlats av 1974 års riksdag i samband med ställningstagandet till förslaget till KRAL m.m. Med anledning av vissa motioner med begäran om ny häkteslagstiftning anmärkte justitieutskottet (JuU 1974:2) att spørsmålet om regleringen av tvångsmedlen enligt rättegångsbalken (RB) på sitt sätt är artskilt från den sedan länge påträngande och mera begränsade problematiken hur man lagstiftningsvägen skall kunna åstadkomma praktiska förbättringar för dem som är häktade, anhållna eller gripna. Utskottet förordade för sin del att de i motionerna berörda frågorna snarast skulle tas upp till övervägande i syfte att förslag till ny häkteslagstiftning skulle kunna föreläggas riksdagen inom kort. Utskottet hemställde att detta skulle ges Kungl. Maj:t till känna. Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr 1974:99).

Riksåklagaren (RÅ) har våren 1974 lagt fram en undersökning rörande praxis beträffande de straffprocessuella frihetsberövandena. Undersökningen innefattar en kartläggning av frihetsberövandenas antal och varaktighet. Dessutom belyses förhållandet mellan frihetsberövandena och utgången i de efterföljande brottmålen.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1974 har statsrådet och chefen för justitiedepartementet tillkallat sakkunniga för att se över bestämmelserna om häktning m.m. (Ju 1974:17). Utredningen gäller främst förutsättningarna för användningen av skilda personella tvångsmedel i straffprocessen. I direktiven upplystes att frågan om vissa omedelbara ändringar i bestämmelserna om behandlingen av häktade m.fl. övervägdes inom justitiedepartementet och att en departementspromemoria i ämnet beräknades kunna bli framlagd senare under året. I anslutning därtill konstaterades vidare att frågan hur man bör anordna förvaringen och behandlingen av dem som är föremål för häktning m.m. och därmed sammanhängande frågor om tillgängliga resurser kan påverkas av en ändrad utformning av bestämmelserna i RB om häktning m.m. Det borde

därför vara en väsentlig uppgift för de sakkunniga att under hänsynstagande härtill även ta upp frågan om behandlings utformning till förnyad prövning. I det sammanhanget borde de sakkunniga bl.a. överväga i vad mån frågor om behandlingens utformning i större utsträckning bör kunna överprövas i domstol.

Kriminalvårdsstyrelsen har i augusti 1974 beslutat tillätta en arbetsgrupp med uppgift att se över den praktiska utformningen av behandlingen i häkten m.m.

Förevarande inom justitiedepartementet upprättade promemoria innehåller förslag till ändrade bestämmelser när det gäller behandlingen av häktade m.fl. Enligt förslaget ersätts den nuvarande häkteslagen och tillämpningskungörelsen med två nya författningar. Vid utarbetandet av dessa förslag har beaktats bl.a. det lagförslag som KAIK lagt fram i sitt betänkande samt kriminalvårdsberedningens synpunkter på behandlingen av häktade m.fl. Vidare har samråd ägt rum med den inom kriminalvårdsstyrelsen tillsatta arbetsgruppen om behandlingen vid häkten m.m. samt med representanter för riksåklagaren och byggnadsstyrelsen.

I enlighet med det anförda framläggs i promemorian förslag till

1. lag (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. och
2. förordning (1975:) angående tillämpningen av lagen (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.

2 ALLMÄNT OM NUVARANDE ORDNING

2.1 Häkteslagens tillämpningsområde

Häkteslagen (1958:213) är i första hand tillämplig på den som häktats på grund av misstanke om brott eller av annan anledning, t.ex. på grund av vägran att avlägga ed enligt konkurslagen (1 §). Enligt särskild bestämmelse skall vad som föreskrivits om häktad äga motsvarande tillämpning på den som anhållits eller gripits på grund av misstanke om brott (10 §)

Enligt 24 kap. 11 § RB skall den som är anhållen hållas i förvar men får i övrigt inte underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med anhållandet, ordningen på förvaringsplatsen eller allmän säkerhet. Den som är häktad skall enligt 24 kap. 22 § RB utan dröjsmål föras till allmänt häkte. Häktad krigsman får dock i stället föras till militärhäkte. Om det är av synnerlig vikt för utredningen kan rätten förordna att med överförandet till häkte skall anstå tills vidare.

Beträffande förvaringen av häktade personer bör i detta sammanhang framhållas att häkteslagens regler inte är knutna till förutsättningen att den häktade är intagen i visst slag av förvaringslokal. Däremot gäller som allmän grundsats att häktad inte skall förvaras tillsammans med dem som undergår straff eller annan frihetsberövande påföljd (prop. 1969:22 s. 8). Häktad som förvaras i kriminalvårdsanstalt, där det också finns intagna som undergår påföljd, förvaras därför i allmänhet i särskild häktesavdelning. Om särskild häktesavdelning inte finns tillgänglig, förvaras den häktade i varje fall avskild från andra intagna. I fråga om behandlingen är han därvid självfallet underkastad häkteslagens regler.

Det bör i detta sammanhang påpekas att häkteslagen är tillämplig även på den som häktats eller anhållits i militärt mål, oavsett om han tas in i civilt eller militärt häkte (jämför även 86 § andra stycket militära rättegångslagen (1948:472)).

Häkteslagen är emellertid tillämplig även på vissa andra kategorier omhändertagna personer, nämligen den som "eljest, för annat ändamål än verkställighet av straffdom, intages i fängvårdsanstalt eller häkte eller, på grund av fylleri eller av annan orsak, tages i förvar i polisarrest" (11 §). Bestämmelserna i lagen skall i dessa fall med särskilt beaktande av anledningen till intagningen, i tillämpliga delar lända till efterrättsläse, om inte annat är föreskrivet i lag eller annan författning.

Lagen är sålunda uttryckligen tillämplig på personer som omhändertagits på grund av fylleri. Bland de övriga kategorier omhändertagna personer som omfattas av lagen kan som exempel nämnas följande.

Enligt 35 § utlänningslagen (1954:193) kan utlännning under vissa förutsättningar tagas i förvar, vilket enligt 80 § utlänningskungörelsen (1969:136) sker genom intagning i fängvårdsanstalt, allmänt häkte eller polisarrest eller omhändertagande på annat sätt.

Uppkommer fråga att förklara villkorligt medgiven frihet från verkställighet av fängelse förverkad kan övervakningsnämnd enligt 26 kap. 22 § brottsbalken (BrB) förordna att den frigivne skall omhändertas på lämpligt sätt i avbidan på vidare förordnande. Motsvarande bestämmelser finns beträffande den som undergår skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller internering i 28 kap. 11 §, 29 kap. 11 § resp. 30 kap. 14 § BrB. I 38 kap. 12 § samma balk föreskrivs skyldighet för polismyndighet att lämna handräckning för omhändertagande enligt dessa bestämmelser eller för den dömdes inställande i mål eller ärende enligt balken.

Några bestämmelser om sättet för omhändertagande enligt förordnande av övervakningsnämnd finns inte. Övervakningsnämnden får bestämma så som den finner lämpligt. Det vanliga torde emellertid vara, att nämnden låter placera den omhändertagne i fristående arrest eller i arrest som är ansluten till allmänt häkte.

I en rad författningar finns bestämmelser som ger möjlighet att hos polismyndighet påkalla handräckning för omhändertagande eller inställelse hos viss myndighet. Som exempel på sådana bestämmelser kan nämnas 94 § barnavårdslagen (1960:97), 56 § nykterhetsvårdslagen (1954:579) och 35 § lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Den som omhändertagits enligt något av dessa lagrum - i avbidan på transport eller beslut om placering på viss inrättning - kan för kortare eller längre tid vara omhändertagen i arrest som är fristående eller ansluten till allmänt häkte. I allmänhet sträcker sig förvaringstiden bara över några timmar eller en natt. I undantagsfall kan den bli ett par veckor.

Slutligen kan här nämnas fall av omhändertagande enligt 33 § barnavårdslagen, 21 § nykterhetsvårdslagen och 7 § lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Dessa bestämmelser innebär att polisstyrelse i avbidan på annan myndighets beslut kan besluta omhänderta någon för att underlätta att lämplig vård sätts in eller annan åtgärd kan vidtas. Av betydelse i detta sammanhang är vidare 1 § lagen (1973:558) om tillfälligt omhändertagande som gör det möjligt för polisman att i ifrågavarande fall göra ett tillfälligt omhändertagande i avbidan på polisstyrelsens beslut, om dröjsmål med omhändertagandet innebär fara för den omhändertagnes eller annans liv eller hälsa eller fara i annat hänseende. I rikspolisstyrelsens tillämpningsföreskrifter till denna lag (Allmänna meddelanden från rikspolisstyrelsen nr 1973:29) uttalas att omhändertagen person normalt inte skall sättas in i polisarrest. Under vissa förhållanden kan dock enligt dessa föreskrifter den omhändertagnes frihet inskränkas genom förvaring i polisarrest, exempelvis om meddelade föreskrifter inte respekteras eller om den omhändertagne uppträder störande eller visar tecken på att vilja avvika och tillräcklig bevakningspersonal inte finns tillgänglig.

2.2 Förvaltningen av häkten, arrester m.m.

Sedan häktesorganisationen reformerades år 1965 utövar

kriminalvårdsstyrelsen tillsynen över allmänna häkten och polisarrester som är anordnade i anslutning till sådana häkten. Rikspolisstyrelsen har tillsynen över övriga polisarrester (8 § kungörelsen (1958:215) med vissa föreskrifter om allmänna häkten och polisarrester). Allmänna häkten och till dem anslutna arrester är sedan den 1 juli 1974 tillsammans med skyddskonsulentdistrikten och lokalanstalterna inordnade i de sex geografiska kriminalvårdsregionerna (20 och 22 §§ instruktionen (1974:555) för kriminalvårdsverket).

En successiv utbyggnad av allmänna häkten har fortgått sedan år 1965. Vid 1965 års ingång fanns i landet fem allmänna häkten. Antalet har nu stigit till 18. De är belägna i Borås, Falun, Gävle, Göteborg, Helsingborg, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Mariestad, Norrköping, Stockholm, Umeå, Visby, Västerås, Växjö, Örebro och Östersund.

Vid årsskiftet 1974-1975 kommer ett nytt allmänt häkte i kvarteret Kronoberg i Stockholm att tas i bruk. I Uppsala blir ett nytt häkte klart våren 1975. Genom beslut i september 1974 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i Kristianstad utföra nybyggnad för bl.a. häkteslokaler. Vidare pågår projektering för allmänt häkte i Luleå.

Förutom allmänna häkten finns t.v. särskilda häktesavdelningar vid vissa kriminalvårdsanstalter. Häktesavdelningar är nu i bruk vid riksanstalterna Hall och Malmö samt vid lokalanstalterna Haparanda, Kristianstad, Luleå, Långholmen, Nyköping, Uppsala och Ystad. Häktesavdelningarna vid anstalterna Kristianstad, Luleå, Långholmen och Uppsala kommer att läggas ned i samband med att de nya häktena på dessa orter tas i bruk. Detsamma gäller nuvarande allmänna häktet i Stockholm.

2.3 Statistiska uppgifter om intagna i häkten m.m.

Av redogörelsen avsnitt 2.1 framgår att häkteslagen är tillämplig på en rad skilda kategorier personer som tillfälligt har berövats sin frihet.

Beträffande intagna i polisarrest finns inte något fullständigt siffermaterial. Antalet intagningar är emellertid mycket stort. Under år 1972 förekom sålunda inte mindre än 110 000 omhändertaganden för fylleri. Den genomsnittliga tiden för sådant omhändertagande torde uppgå till något över fem timmar.

Omkring 25 000 personer anhålls årligen. Maximitiden är i sådant fall normalt nio dagar, men det stora flertalet anhållanden är betydligt kortvarigare. Av RÅ:s tidigare nämnda undersökning framgår sålunda bl.a. att 59 procent av alla anhållna under år 1970 frigavs senast dagen efter anhållandet.

Av kriminalvårdsstyrelsens statistik framgår att nära 29 000 personer togs in i de allmänna häktena år 1973. I genomsnitt var 414 personer intagna där per dag. På fångvårdsanstalterna intogs år 1972 sammanlagt 2 381 häktade, gripna eller anhållna och i genomsnitt fanns där 336 personer av denna kategori per dag.

Tiden för omhändertagandet skiftar starkt mellan olika kategorier av dem som omhändertas på de allmänna häktena och vid kriminalvårdsanstalternas häktesavdelningar. I många fall varar omhändertagandet bara några timmar, t.ex. när en person omhändertas enligt de sociala vårdlagarna för att inställas på sjukhus, anstalt el.dyl. I de fall då en intagen är häktad uppgår tiden för frihetsberövandet - räknat från dagen för anhållandet - ofta till mellan tre och fem veckor. Längre tider förekommer särskilt i fråga om häktade som skall genomgå rättspsykiatrisk undersökning eller i anledning av fullföljd talan mot underrätts dom.

Den blandning av olika kategorier omhändertagna som förekommer på häkten belyses av en härvid fogad sammanställning avseende allmänna häktet i Göteborg (Tabell 1).

Tabell 1

SAMMANSTÄLLNING ÖVER OLIKA KATEGORIER INTAGNA I ALLMÄNNA HÄKTET I GÖTEBORG
 Manliga och kvinnliga avdelningarna Juli - December 1973

	juli	augusti	september	oktober	november	december	summa
Häktade, kvarsittande på avd.							
månadens sista dag	66 + 7	74 + 5	100 + 2	93 + 4	86 + 5	83 + 6	---
För brott gripna eller anhållna	254 + 23	271 + 17	268 + 31	269 + 15	219 + 27	197 + 13	1478 + 126
Omhändertagna enl Utlänningslagen	27 + 0	46 + 7	41 + 3	27 + 2	23 + 3	17 + 7	181 + 22
" " Barnavårdslagen	25 + 6	22 + 4	30 + 1	31 + 2	31 + 2	14 + 1	153 + 16
" " Nykterhetsvårdslagen	25 + 0	17 + 1	25 + 0	14 + 0	17 + 0	18 + 0	116 + 1
" för straffverkställighet			1 + 0	1 + 0			2 + 0
" " fylleri (endast kvinnliga avd)	0 + 95	0 + 90	0 + 51	0 + 42	0 + 37	0 + 52	0 + 367
" " övervakningsnämnder	4 + 0	11 + 0	2 + 0	4 + 0	5 + 0	6 + 0	32 + 0
" " identitetskontroll			0 + 1		2 + 0		2 + 1
" " mentalsjuka	7 + 2	9 + 1	5 + 0	5 + 0	7 + 1	7 + 0	40 + 4
" " barn				1 + 0			1 + 0
Övriga	4 + 13	3 + 9	3 + 7	13 + 11	7 + 15	3 + 10	33 + 65
Transporter:							
Till läkare, sjukhus eller polikliniker	8 + 6	3 + 9	11 + 4	9 + 6	10 + 4	10 + 3	51 + 32
" häktningsdomstol	74 + 2	75 + 3	97 + 4	91 + 6	89 + 2	74 + 7	500 + 27
" länsstyrelse	1 + 0	1 + 0					2 + 0
" övervakningsnämnd		4 + 0		3 + 0	2 + 0	3 + 0	12 + 0
Förpassning till annan ort	157 + 9	184 + 22	165 + 12	156 + 24	171 + 10	126 + 20	951 + 97
Rättegångar	72 + 5	77 + 4	89 + 4	109 + 3	103 + 8	78 + 8	528 + 32
Nvintagna	429 + 139	468 + 129	486 + 94	457 + 80	404 + 85	333 + 83	2577 + 610
Avgångna	426 + 137	454 + 126	443 + 100	470 + 73	416 + 79	346 + 89	2555 + 604
Kvar i arresten klockan 24.00 månadens sista dag	14 + 1	20 + 6	37 + 3	31 + 3	26 + 7	16 + 0	---

Kriminalvårdsstyrelsens officiella statistik innehåller uppgifter om beläggningen på de allmänna häkten. Enligt denna statistik är beläggningen på de allra flesta häkten i regel betydligt lägre än antalet tillgängliga platser. Emellertid bör framhållas bl.a. att beläggningssiffrorna endast avser antalet intagna vid midnatt och att man vid den tidpunkten på dygnet regelmässigt har det lägsta antalet intagna. I realiteten råder tidvis besvärliga beläggningförhållanden på åtskilliga allmänna häkten och på häktesavdelningarna vid flera kriminalvårdsanstalter. I Stockholm har under senare år förelegat en mer eller mindre konstant överbeläggning.

2.4 Nuvarande behandlingsregler i korthet.

Inledningsvis kan erinras om att bestämmelserna i häkteslagen i första hand är tillämpliga på häktade men att enligt särskilda bestämmelser tillämpningsområdet är utvidgat även till andra kategorier tillfälligt omhändertagna (avsnitt 2.1).

Häktelagen inleds med en bestämmelse som anger att den häktade skall behandlas med tillbörlig hänsyn så att skadliga verkningar av frihetsförlusten såvitt möjligt förebyggs (1 §). Den allvarligaste frihetsinskränkningen - fängsel - får användas endast om det behövs för att förekomma flykt eller eljest är nödvändigt med hänsyn till ordning och säkerhet (2 § första stycket). Även i övrigt gäller att häktad inte får underkastas annan inskränkning sin frihet än som påkallas av ändamålet med häkten samt ordning och säkerhet (2 § andra stycket).

Senast vid ankomsten till förvaringslokalen skall den häktade visiteras. Visiteringen skall ske med all den hänsyn som omständigheterna medger och om möjligt i vittnes närvaro. Pengar, värdesaker, legitimationshandlingar och sådana föremål som kan äventyra ordning och säkerhet skall tas ifrån den häktade för att förvaras på särskilt sätt (3 §).

CONTINUED

1 OF 3

I varje rum får inte förvaras mer än en person om det inte är nödvändigt av utrymmesskäl eller av annan särskild anledning (4 §). Vid den häktades behandling skall hänsyn tas till hans ålder, kön och hälsotillstånd. Läkares anvisning om vården skall beaktas (5 §).

Häktad har ingen skyldighet att arbeta. Däremot har han rätt att utföra lämpligt arbete om det kan ske utan olägenhet. Någon skyldighet för myndighet att anskaffa arbete till häktad föreligger i princip inte (6 §, jämför dock 8 § första stycket tillämpningskungörelsen).

Om det är förenligt med god ordning och inte orsakar olägenheter får häktad skaffa sig eller ta emot underhåll eller bekvämlighet utöver vad häktet består honom (7 §).

Häktad får avsända eller ta emot brev eller annan försändelse eller ta emot besök endast om det kan ske utan risk för ordning och säkerhet eller utan att medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. Han får dock alltid avsända skrift till justitiekanslern, justitieombudsman, länsstyrelsen och offentlig försvarare samt, om han förvaras i kriminalvårdsanstalt, kriminalvårdsstyrelsen (8 §).

Om det inte föreligger risk för missbruk, kan häktad få besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning och även i annat fall då det föreligger synnerliga skäl därtill få lämna förvaringslokalen för viss kort tid (9 §).

Föreskrifterna i tillämpningskungörelsen innebär bl.a. följande. Beläggs den omhändertagne med fängsel, skall anteckning härom göras i en särskild liggare (2 §). Visitation av kvinna får inte verkställas eller bevitnas av annan än kvinna eller läkare. Förteckning över egendom, som omhändertagits i samband med visitation, skall upprättas i särskild liggare och undertecknas av den som utfört visitationen. Egendomen skall för den omhändertagnes räkning förvaras under överinseende av föreståndaren för förvaringslokalen (3 §). Den som är farlig för annans personliga sä-

kerhet skall hållas skild från övriga. Personer av olika kön skall hållas skilda från varandra. I övrigt skall eftersträvas att omhändertagen, särskilt om han är under 21 år, ej utsätts för olämpligt inflytande av annan intagen (4 §). Person, som företer tecken till sjukdom eller begär att läkare skall tillkallas, skall så snart ske kan undersökas av läkare, såvida det inte framgår av omständigheterna, att det är utan gagn. Är han i behov av sjukhusvård, skall sådan beredas honom så snart ske kan. Kostnad för sjukvård får inte åläggas honom. Avlider den omhändertagne eller träffas han av svårare sjukdoms- eller olycksfall, skall närstående ofördröjligen underrättas (5 §).

Närmare regler om hur häktes- och arrestlokaler skall vara inrättade m.m. lämnas i kungörelsen (1958:215) med vissa föreskrifter om allmänna häkten och polisarrester.

Slutligen kan här anmärkas att i kungörelsen (1948:691) ang. den militära rättsvården intagits vissa bestämmelser om militärhäkte och behandlingen i sådant häkte (33-38 §§).

3 ALLMÄNNA ÖVERVÄGANDEN

En översyn av de regler som gäller för behandlingen av häktade och andra kategorier personer som omfattas av häkteslagen har fått ökad aktualitet genom den pågående kriminalvårdsreformen. Som ett led i reformen har genomförts ny lagstiftning, bl.a. KRAL, som trädde i kraft den 1 juli 1974. En grundtanke bakom denna författning är vikten av en ökad integrering mellan anstaltsvård och frivård, en integrering som bl.a. skall åstadkommas genom att frivårdens personal med aktiva insatser redan under den dömdes vistelse i lokalanstalt söker främja en successiv utslussning till tillvaron i frihet. Av stor betydelse är vidare att de i kriminalvårdsanstalt intagna i ökad utsträckning får möjlighet att

tillgodogöra sig det stöd och den hjälp som samhällets sociala organ erbjuder medborgarna i allmänhet. Den nya lagen innebär också påtagliga lättnader i de regler som gäller för intagnas anstaltsvistelse. Här kan särskilt framhållas att möjligheterna att hålla en intagen isolerad från andra intagna har minskats i förhållande till vad som gällde tidigare, att besöksreglerna har fått en mindre restriktiv karaktär och att brevgranskningen har inskränkts. Vidare ger lagen uttryck för en ökad satsning på fysisk träning och fritidsaktiviteter av olika slag.

De principer som sålunda präglar kriminalvårdsreformen bör naturligen i görligaste mån även bli tillämpliga vid behandlingen av häktade m.fl. I vissa hänseenden har åtgärder redan vidtagits för att förbättra de häktades situation men ytterligare förbättringar i olika hänseenden framstår som angelägna.

Emellertid måste man vara medveten om att vissa skillnader i behandlingen måste upprätthållas mellan å ena sidan de personer som är intagna i häkten (och polisarrester) och å andra sidan dem som är intagna i kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd. Grunderna för omhändertagandet i häkte gör bl.a. att någon arbetsplikt inte kan åläggas den i häkte intagne. Samtidigt kan utredningsskäl i en del fall nödvändiggöra att den som är häktad som misstänkt för brott hålls i större avskildhet än den som undergår påföljd. Även säkerhetsskäl, bl.a. risken för rymning, kan i vissa fall motivera en mer restriktiv behandling av den häktade. Skillnader i behandlingen på häkten och i kriminalvårdsanstalter kan också i många fall vara en naturlig följd av det förhållandet att en stor del av de i häkte intagna personerna vistas där under en mycket kort tidsperiod.

Inom häkteslagens tillämpningsområde faller som tidigare nämnts personer som underkastats frihetsberövanden av en

rad vitt skilda anledningar. Varaktigheten av frihetsberövandet kan allt efter grunden för ingripandet och omständigheterna i övrigt variera mellan någon eller några timmar och flera veckor eller i undantagsfall månader. Tydligt är att behovet av ändringar i gällande behandlingsregler och rutiner i första hand gör sig gällande beträffande de personer som är berövade friheten under en relativt lång period. Dessa personer finns huvudsakligen bland dem som på grund av åklagares eller domstols beslut är intagna i allmänt häkte eller i häktesavdelning vid kriminalvårdsanstalt. Att så är fallet undanskymmer givetvis inte det angelägna i att även söka förbättra förhållandena för de personer som under en mera kort tid är omhändertagna i häkte eller i polisarrest. Det bör därför inte komma i fråga att göra någon skarp åtskillnad mellan olika personkategorier vid behandlingsreglernas utformning.

Särskilda problem gör sig gällande i fråga om personer som är omhändertagna för fylleri. Behandlingen av denna kategori är emellertid föremål för separata överväganden inom justitiedepartementet och har därför inte ägnats någon närmare uppmärksamhet i förevarande promemoria.

En av de huvudfrågor som påkallar uppmärksamhet vid den nu aktuella översynen av behandlingsreglerna gäller möjligheterna att ge häktade och därmed jämställda socialt, kurativt stöd. Detsamma gäller åtgärder för att bereda häktade, som så önskar, tillfälle till arbete eller annan sysselsättning. I båda dessa frågor har i olika sammanhang åtgärder redan vidtagits för att förbättra de häktades situation.

Av väsentlig betydelse är vidare att på olika sätt söka minska de häktades isolering. Frågor som därvid bör övervägas är att öka möjligheterna till gemenskap mellan intagna i häkten och att främja de häktades kontakt med omvärlden genom brevväxling, besök av anhöriga m.fl. samt genom tillgång till telefon, tidningar, radio och TV m.m. De inskränk-

ningar i de häktades rätt härvidlag som kan bli nödvändiga av utrednings- eller säkerhetsskäl bör inte göras mer omfattande än vad som i varje enskilt fall är påkallat. En principiellt viktig fråga i det sammanhanget är också hur prövningen av olika tillståndsfrågor bör regleras.

Även en del andra frågor bör lämpligen tas upp till behandling i detta sammanhang. Det gäller bl.a. frågor om rätt för häktad att själv omhänderta egna pengar eller föremål samt möjligheterna till olika former av förströelse och fysisk träning. Även användningen av fängsel bör behandlas.

Det bör framhållas att nuvarande bestämmelser om behandlingen av häktade m.fl. i och för sig ger utrymme för vissa förbättringar i de häktades situation. I åtskilliga hänseenden bör dock behandlingsreglerna omarbetas. En orsak härtill är att en del av de nuvarande bestämmelserna ger uttryck för ett i viss mån föråldrat synsätt i fråga om häktads behandling. Bl.a. gäller detta reglerna om häktads avskildhet. I andra hänseenden är det motiverat att införa bestämmelser som saknar motsvarighet i gällande häkteslag, t.ex. i fråga om häktads rätt till socialt, kurativt stöd. Vidare är en del frågor som f.n. regleras i tillämpningskungörelsen av sådan vikt att bestämmelserna härom i stället bör tas in i den grundläggande författningen.

Uppenbarligen är möjligheterna att förbättra de häktades situation starkt beroende av tillgängliga lokalmässiga och personella resurser. De nuvarande häktenas byggnadstekniska utformning utgör en begränsning av möjligheterna att åstadkomma mera radikala förändringar i behandlingssituationen, särskilt när det gäller utrymmen för gemensamhetsvistelse, arbete och fysisk träning. I vissa häkten råder tidvis eller mera permanent en besvärande överbeläggning. Inte sällan måste häktade på grund av platsbrist placeras på annat häkte än det som hör till upptagningsområdet. Dessa förhållanden försvårar en önskvärd lösning av behandlingsfrågorna.

Vid det under byggnad varande nya häktet i Kristianstad har för första gången en planering skett med utgångspunkt från att de häktade i viss omfattning skall vistas i gemenskap. Häktesavdelningen har förlagts till polisbyggnadens översta våning.

En gemensamhetsavdelning, som ligger i direkt anslutning till häkteskorridorerna omfattar arbetslokal (32 m²) och därtill anslutet rum för arbetsledare; motionslokal (34 m²) med möjligheter till bordtennisspel och motion i ribbstolar samt plats för roddapparat, motionscykel o.dyl; dagrum (40 m²) där ytan medger möblering i grupper för läsning, TV-tittande, kortspel m.m. I anslutning till dag- och motionsrum finns toalett och dusch. Från dagrummet når man genom en trappa en altan (28 m²) i husets vindsvåning. I vindspannet finns också fyra stycken rastgårdar och en större motionsgård (40 m²). Rastgårdarna har inte "tårtbits"-utformning utan mera normala rumsformer.

Vid planeringen av nya häkten och arrestlokaler är det angeläget att man byggnadsmässigt söker tillgodose de behov som gör sig gällande i fråga om behandlingen av häktade m.fl. När det gäller befintliga häkten måste, som framgår av vad nyss sagts, målsättningen bli mera begränsad med hänsyn till de byggnadsmässiga förutsättningarna. Vissa möjligheter torde dock finnas att få till stånd en lokalmässigt bättre häktesmiljö. I en del häkten kan på sikt om- eller tillbyggnad ifrågakomma.

Ett fullständigt genomförande av de principer för behandlingen av häktade m.fl. som föreslås i denna promemoria förutsätter vissa resursförstärkningar, särskilt när det gäller att tillgodose behovet av förbättringar i häktenas byggnadsmässiga utformning. Uppenbarligen måste det därvid bli fråga om en reformverksamhet i olika etapper. Samtidigt är det angeläget att få till stånd en ny lagstiftning som är bättre ägnad än den nuvarande att främja ett positivt utvecklingsarbete på förevarande område. De förslag till nya för-

fattningsbestämmelser som läggs fram i promemorian bör därför genomföras redan nu.

I sammanhanget bör erinras om att den nyligen av chefen för justitiedepartementet tillsatta utredningen för översyn av bestämmelserna om häktning m.m. (Ju 1974:17) har att överväga även utformningen av behandlingen av häktade m.fl. Som framhållits i direktiven till utredningen kan frågan om behandlingen av dem som är häktade m.m. och därmed sammanhängande frågor om tillgängliga resurser påverkas av en ändrad utformning av bestämmelserna i RB om häktning m.m.

Ett spørsmål av både principiell och praktisk betydelse är huruvida frågor om behandlingens utformning i större utsträckning än f.n. skall kunna överprövas i domstol. Enligt direktiven till den nyss nämnda utredningen ankommer det på denna att ta upp detta spørsmål. Frågan behandlas därför inte i förevarande promemoria.

De i promemorian föreslagna lagändringarna är lagtekniskt av så omfattande karaktär att de svårligen kan inpassas i den nuvarande häkteslagen. Som framgår av vad förut anförts föreslås därför att den nuvarande lagen ersätts med en ny lag i ämnet. Den nya lagen bör lämpligen i huvudsak utformas enligt samma systematik som den nuvarande lagen. Sålunda bör de materiella bestämmelserna i den nya lagen göras i första hand tillämpliga på häktade. Därefter bör liksom f.n. i särskilda bestämmelser anges på vilka andra personkategorier som lagen är tillämplig. I den nuvarande tillämpningskungörelsen har däremot den metodiken använts att de materiella bestämmelserna enligt sin ordalydelse är direkt tillämpliga på samtliga intagna som omfattas av häkteslagens regler. Anledning att frånga denna metodik vid utformningen av tillämpningsförordningen till den nya häkteslagen föreligger inte.

4 SOCIALT KURATIVT STÖD M.M.

4.1 Frågans tidigare behandling

I motioner till 1965 års riksdag berördes frågan om socialhjälp till anhörig då en familjeförsörjare berövats sin frihet. Motionärerna föreslog bl.a. att bestämmelser meddelades att styresman vid allmänt häkte eller fångvårdsanstalt skulle rikta vederbörande socialvårdsorgans uppmärksamhet på det hjälpbehov som kunde föreligga för anhörig till häktad eller intagen. I sitt utlåtande över motionerna fann andra lagutskottet (2LU 1965:39) att den i dessa behandlade frågan inte borde lösas genom att det infördes generell skyldighet för myndigheten att vid frihetsberövande underrätta socialhjälsorganen. En sådan ordning ansågs kunna skapa onödig irritation i många fall. Enligt utskottets mening var det emellertid befogat att de genom motionerna aktualiserade frågorna ägnades ökad uppmärksamhet. Med hänsyn härtill ansåg utskottet det vara lämpligt att Kungl. Maj:t i enlighet med ett förslag av socialstyrelsen lät utfärda en cirkulärskrivelse i ämnet. På förslag av utskottet gav riksdagen hos Kungl. Maj:t som sin mening till känna vad utskottet anfört. Riksdagens skrivelse jämte utskottets utlåtande överlämnades därefter till KAIK för att beaktas under dess utredningsarbete.

Vid 1966 års riksdag framhöll första lagutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande (1LU 1966:39) i anledning av en motion om utredning angående häktades ställning och rättssäkerhet det synnerligen angelägna i att förbättringar kom till stånd i fråga om socialt stöd och kurativa åtgärder för de häktade och deras anhöriga. Det borde enligt utskottet uppmärksammas att hjälpbehovet ofta uppkommer redan i samband med gripande och anhållande.

KAIK konstaterar i sitt betänkande år 1971 (SOU 1971:74) att riksdagens uttalande i riksdagsärendet år 1965 torde ha lett till att de socialvårdande organens uppmärksamhet riktats på behovet av ekonomiskt stöd åt häktades anhöriga. Emellertid ansåg kommittén att i en ny lag om behandlingen av häktade m.fl. borde finnas en uttrycklig bestämmelse om skyldighet för häktesföreståndare och motsvarande att se till att anmälan om behov av socialhjälp sker om anledning därtill föreligger. Enligt kommitténs mening borde anmälan undantagsvis kunna ske även mot den häktades önskan.

Fortsättningsvis anför KAIK att behovet av hjälp med personliga angelägenheter i många fall sträcker sig vidare. Den häktade kan t.ex. vilja meddela arbetsgivare var han finns eller betala sin hyra eller få sin bostad låst eller ett husdjur omhändertaget. Sådana önskemål av häktade torde enligt kommittén redan tillgodoses i viss omfattning genom åtagande av någon polisman eller tjänsteman vid läktet, som själv utför eller förmedlar den häktades uppdrag. Någon skyldighet att på angivet sätt bistå den häktade finns dock inte föreskriven. Kommittén anser det lämpligt att en positiv lagbestämmelse härom införs. Givetvis kunde emellertid en rätt till bistånd inte vara absolut; dels måste man av praktiska skäl räkna med att huvudsakligen ganska enkla åtgärder kunde komma i fråga, dels måste det finnas möjligheter att avvisa den häktades anspråk på att visst ärende utförs, om obehörigt syfte kunde misstänkas.

Kriminalvårdsberedningen (SOU 1972:64) framhåller att det kurativa, sociala stödet åt de häktade borde kunna förbättras genom att frivården får ett ansvar för de häktade liksom för de som är intagna i lokalanstalter. I detta syfte föreslås bl.a. att frivården skall få hand om personundersökningsverksamheten och på så sätt få möjlighet till tidigare ingripanden. Erbjudanden om kontakt och service bör

lämpligen ske dels i samband med personundersökningarna och dels genom att frivårdstjänstemän har fasta mottagningstider på häktena. Viktigt är också enligt beredningens mening att man sörjer för ett förtroendefullt samarbete mellan den häktade och hans övervakare, om övervakning redan pågår. Häktade som inte har övervakare bör kunna erbjudas en särskild kontaktman.

På grundval av kriminalvårdsberedningens förslag har fr.o.m. den 1 april i år genomförts vissa ändringar i lagstiftningen om personundersökning i brottmål (prop. 1973:173, SFS 1973:1214). I detta lagstiftningsärende uttalade departementschefen bl.a. att de erbjudanden om stöd och hjälp för den misstänkte under tiden fram till dess målet är avgjort som hittills lämnats var obetydliga. Detta kunde få till följd att den misstänktes situation i många fall hann försämrats under den tid som förflöt fram till huvudförhandlingen. Från denna synpunkt ansåg departementschefen beredningens förslag att skapa ökade möjligheter att sätta in rehabiliteringsåtgärder på ett så tidigt stadium som möjligt vara av stor betydelse. Departementschefen ansåg i likhet med beredningen det nödvändigt att personundersökningsverksamheten knyts närmare till skyddskonsulentorganisationen samt att personundersökarna i större utsträckning än f.n. underrettar skyddskonsulenterna om behovet av hjälpinsatser. Det bör ingå som en naturlig del av personundersökningen att utreda vilket behov av social service som föreligger, hur gjorda insatser synes verka och vilka möjligheter som finns att förverkliga den misstänktes egna önskemål när det gäller utbildning, yrkesinriktning och liknande. Samtidigt ville departementschefen i likhet med beredningen starkt understryka att kurativa eller andra stödjande insatser av skilda slag som sätts in under tiden innan ansvarsfrågan slutligt avgjorts bör baseras på ett klart medgivande från den som åtgärden avser. Frivilligheten i de föreslagna åtgärderna borde kunna utgöra en garanti för att den åtalade

inte skall uppfatta erbjudande om hjälp som ett föregripande av domstolens ställningstagande i ansvarsfrågan.

Departementschefen tog också upp frågan om behovet av en ordning som innebär att man redan före domstolens avgörande av ansvars- och påföljdsfrågorna får möjligheter att skapa ett förtroendefullt samarbete mellan den tilltalade och hans eventuella, blivande övervakare. Det bedömdes därvid som synnerligen angeläget att den tilltalade och den föreslagna övervakaren får lära känna varandra och vänja sig vid att i samråd med frivårdstjänstemän lösa de problem som kan vara för handen. Det kunde här bli fråga om att ge den misstänkte personligt stöd även i annat avseende än med rent kurativa åtgärder. Ofta torde i detta skede visad omsorg och hjälp att komma till rätta med vardagsbekymmer och närliggande problem betyda mycket för den tilltalade och i vissa fall senare visa sig innebära en god hushållning med kriminalvårdens resurser. Departementschefen föreslog därför bestämmelser som innebär att skyddskonsulenterna vid behov skall kunna förordna förtroendeman för den misstänkte om denne ger sitt samtycke därtill. Förtroendemannen skall främst ha till uppgift att före domstolens avgörande fungera som ett socialt och personligt stöd för den misstänkte.

1973 och 1974 års riksdagar har som tidigare nämnts i anledning av förslag i samma års statsverkspropositioner anslagit medel för vissa tjänster som assistent för förstärkning av frivårdens kurativa verksamhet vid häkten och lokalanstalter.

Kriminalvårdsstyrelsen har i en rundskrivelse den 13 mars 1974 (nr 33/1974) meddelat vissa anvisningar rörande frivårdspersonalens medverkan i det kurativa arbetet på häkten och lokalanstalter. Styrelsen understryker där vikten av att häktenas, fängvårdsanstalternas och frivårdens per-

sonal etablerar ett nära samarbete och på lämpligt sätt samordnar sina insatser.

Som allmän regel anges i nämnda rundskrivelse att intagna på häkten skall erbjudas den hjälp och det stöd som deras situation kräver och tillgängliga resurser medger. Beträffande sådana omhändertagna personer, som tillhör nykterhetsvården, barna- och ungdomsvården eller den landstingskommunala mentalvården eller som är tagna i förvar enligt utlänningslagen bör frivårdens arbetsinsatser i allmänhet begränsas till att vid behov förmedla hjälp från andra myndigheter eller organisationer. Vad härefter angår anhållna eller häktade personer framhålls att åtgärder av frivårdspersonal kan vidtas endast under förutsättning av vederbörandes eget medgivande, dock att sådant medgivande inte behövs från den som redan står under övervakning av kriminalvården, är inskriven i annan kriminalvårdens anstalt eller har förtroendemans som förordnats av skyddskonsulent. Vidare anges att åtgärder som strider mot vederbörande åklagares direktiv inte får vidtas. - Fortsättningsvis uttalas i rundskrivelsen att skyddskonsulenten skall utse en kontaktman som genom daglig kontakt med häktena skall hålla sig underrättad om vilka personer som intagits i eller avgått från häktet. Den handläggande tjänstemannen hos skyddskonsulenten skall snarast möjligt besöka nyintagna anhållna eller häktade för att utreda deras behov av kurativa insatser, underrätta övervakare, om sådan finns förordnad, samt vidta erforderliga åtgärder i de fall frigivning kan komma i fråga. Övriga på häktet intagna skall vid behov besökas för förmedling av hjälp.

4.2 Överväganden och förslag

Som framgår av föregående avsnitt har under senare tid vidtagits åtgärder som är ägnade att förbättra möjligheterna att ge kurativt, socialt stöd åt de häktade. Särskilt bör här erinras om att kriminalvårdsberedningens förslag bl.a. resulterat i att frivårdspersonal numera medverkar i det socialt kurativa arbetet på häktena. Reformeringen av per-

sonundersökningsverksamheten har också sin betydelse i detta sammanhang. Kurativa eller andra stödande insatser av skilda slag skall kunna lämnas den för brott misstänkte redan innan ansvarsfrågan är slutligt avgjord. Detta avses ske bl.a. genom att personundersökningen i större utsträckning än förut inriktas på att utröna behovet av social service och genom att skyddskonsulenten i ökad grad underrättas om sådana behov. Skyddskonsulenten skall också kunna förordna en särskild förtroendeman för den misstänkte om det framkommer att denne behöver personligt stöd eller annan hjälp och han samtycker till ett sådant förordnande.

Möjligheten att förordna förtroendeman för misstänkt är formellt knuten till att den person som åtgärden avser är föremål för personundersökning. Sådan undersökning torde visserligen i många fall företas beträffande den som är häktad på grund av misstanke om brott. Det är emellertid också vanligt att den häktade redan står under övervakning på grund av tidigare brottslighet. Erforderlig utredning kan i sådant fall i regel införskaffas på annat sätt än genom personundersökning, vilket medför att personundersökning kan underlåtas (2 § andra punkten lagen (1964:542) om personundersökning i brottmål). Å andra sidan medför just det förhållandet att den häktade står under övervakning att frivården redan har ett ansvar för att den häktades behov av kurativt stöd tillgodoses.

Bland de i häkte intagna finns många personer som är föremål för åtgärd eller vård enligt den sociala vårdlagstiftningen, dvs. barnavårdslagen, nykterhetsvårdslagen och lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. I den mån dessa personer under omhändertagandet i häkte eller polisarrest behöver stöd i kurativt socialt hänseende torde frågan i allmänhet ordnas genom att kontakt tas med det sociala organ som har ett vårdansvar för den omhändertagne eller eljest har att ta befattning med honom i det hänseende som frågan gäller. Det praktiska tillvägagångssättet är sålunda att häktes- eller frivårdspersonal

med anknytning till häktet upprätthåller funktionen av ett förmedlande organ. Motsvarande torde gälla bl.a. i fall då den i häkte intagne är en utlänning som tagits i förvar enligt utlänningslagen.

Den som har omhändertagits i häkte m.m. behöver i många fall bistånd i rent praktiska angelägenheter som ligger utanför vad som ingår i begreppet kurativt, socialt stöd. Det kan gälla sådana frågor som tillsyn av bostad, omhändertagande av husdjur, under rättelse till arbetsgivare m.m. I regel synes den ordningen tillämpas att nödvändig hjälp med sådana smärre praktiska problem ombesörjs av polisen eller häktespersonal, såvida inte den omhändertagne har en övervakare eller förtroendeman som är närmare till hands att lösa uppgiften. Det förekommer också att den häktades försvarare bistår i vissa praktiska angelägenheter.

Av det anförda framgår att man numera på olika sätt söker tillgodose de i häkte intagnas behov av bistånd i personliga angelägenheter av skilda slag. I häkteslagen (1958:213) finns emellertid inte någon bestämmelse som behandlar dessa frågor. Med hänsyn till att tillgodoseendet av ifrågavarande hjälpbehov ofta är av en central betydelse för den som är berövad friheten, om än tillfälligtvis, synes en bestämmelse i ämnet inte böra saknas i den nya lagen. En sådan bestämmelse bör lämpligen ange att om häktad behöver personligt stöd eller annan hjälp, skall, i den mån det lämpligen kan ske, åtgärder vidtas för att tillgodose sådant behov, om den häktade samtycker därtill.

En bestämmelse av angivet innehåll, som bör placeras bland de inledande bestämmelserna i den nya lagen, kommer enligt ordalagen att avse häktads behov av stöd och hjälp i skilda hänseenden, såväl när det gäller åtgärder i socialt kurativt hänseende som i fråga om rent praktiska angelägenheter som den häktade till följd av frihetsberövandet inte kan ombesörja själv. Skyldigheten att med den häktades samtycke vidta åtgärder för att tillgodose sådant behov kan emellertid främst av praktiska skäl inte göras absolut. Det måste sålunda få bli en lämplighetsbedömning från

fall till fall om och i vilken utsträckning insatser kan göras för att bistå den häktade. Bestämmelsen bör gälla inte enbart häktade utan bör vara tillämplig även på andra personkategorier som omfattas av lagen. Åtminstone när det gäller bistånd på det socialt kurativa området bör dock varaktigheten av frihetsberövandet ofta tillmätas stor betydelse för frågan om måttet på de insatser av skilda slag som skäligen bör vidtas under frihetsberövandet.

Frågan om vem eller vilka som har att vidta åtgärder för att tillgodose sådant hjälpbehov som avses med den föreslagna bestämmelsen kan inte besvaras enhetligt. Lämpligen torde föreskrifter i ämnet böra meddelas i tillämpningsförfordningen (2 §). De bestämmelser som därvid kommer i fråga bör ge uttryck för de skillnader i tillvägagångssättet som är betingade av bl.a. olika grunder för omhändertagandet i häkte och beskaffenheten av den angelägenhet som hjälpen avser. Sålunda bör föreskrivas att om den som är intagen på grund av misstanke om brott framställer begäran om personligt stöd eller annan hjälp och det inte är fråga om angelägenhet som lämpligen kan ordnas genom försorg av föreståndaren för förvaringslokalen, denne skall vara skyldig att vidarebefordra underrättelse om behovet. Underrättelsen bör allt efter omständigheterna göras till personundersökare, förtroendemän eller skyddskonsulent. Om den intagne inte redan undergår påföljd inom kriminalvården, t.ex. på grund av dom på skyddstillsyn, bör skyddskonsulenterna underrättas endast om den intagne samtycker därtill. Om annan intagen än nu nämnts framställer begäran om hjälp, bör motsvarande underrättelse genom föreståndaren göras till det sociala organ som har till uppgift att ta befattning med frågan, under förutsättning att den intagne samtycker till att sådan underrättelse sker. Slutligen bör gemensamt för de olika kategorierna intagna föreskrivas att underrättelse inte behöver göras om det på annat sätt är sörjt för att den intagnes behov av stöd eller hjälp ändå kommer att uppmärksammas. Härmed åsyftas exempelvis den situationen att på häktet tjänstgör frivårdspersonal eller anstaltspersonal med kurativa uppgifter.

5 OMHÄNDERTAGANDE AV PENGAR OCH VISSA FÖREMÅL

5.1 Nuvarande bestämmelser m.m.

Enligt bestämmelse i 3 § andra stycket häkteslagen skall pengar, värdesaker, legitimationshandlingar och sådana föremål som kan äventyra ordning och säkerhet fräntas den häktade för att förvaras särskilt. I 3 § andra stycket tillämpningskungörelsen föreskrivs att förteckning över egendom som omhändertagits i samband med visitation, skall upprättas i särskild liggare och undertecknas av den som utfört visitationen. Egendomen skall för den intagnes räkning förvaras under överinseende av föreståndaren för förvaringslokalen.

Under förarbetena till häkteslagen anmärkte lagrådet (prop. 1958: 68 s. 95) att det i vissa fall redan från början kunde synas vara onödigt att ta ifrån den intagne alla de tillhörigheter som anges i 3 § andra stycket. I andra fall borde den intagne enligt lagrådets mening åtminstone vid längre vistelse i häkte snart kunna återfå en del av tillhörigheterna. Lagrådet förordade därför att bestämmelsen fick den innebörden, att penningar och andra föremål som där avsågs skulle omhändertas endast i den mån det fanns påkallat. Dåvarande chefen för justitiedepartementet invände häremot att en så utformad bestämmelse dock inte gav uttryck åt det förhållandet att häktning som regel kräver att pengar och angivna föremål omhändertas.

5.2 KAIK

KAIK föreslår i sitt betänkande en regel av innebörd att häktad skall medges att själv ha hand om pengar och värdesaker om det kan ske utan olägenhet. Sådant medgivande kan enligt kommitténs mening ha stor betydelse för den häktades integritetskänsla och bör därför lämnas i möjlig utsträckning.

5.3 . Överväganden och förslag

Nuvarande bestämmelser i 3 § andra stycket häkteslagen innebär bl.a. att föremål som kan äventyra ordning och säkerhet skall fräntas den häktade för att förvaras särskilt. Mot denna bestämmelse torde inte annan invändning kunna riktas än att uttrycket "ordning och säkerhet" har en något obestämd innebörd och därför kan leda till att föremål fräntas den häktade i en alltför vidsträckt omfattning. Rimligen bör endast egentliga säkerhetsskäl kunna motivera ett omhändertagande av föremål. Särskilt bör därvid uppmärksammas att sådana föremål som den intagne kan använda för att skada sig själv eller annan person blir omhändertagna. Genom bestämmelse i den nya lagen bör därför utsägas att föremål som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt skall omhändertas och förvaras för den häktades räkning. Bestämmelsen bör lämpligen placeras i 2 § nya lagen.

Bestämmelserna i 3 § andra stycket häkteslagen innebär emellertid också att pengar, värdesaker och legitimationshandlingar obligatoriskt skall fräntas den häktade. Av olika skäl synes det vara påkallat att överväga en ändring av bestämmelserna i denna del.

Till en början bör sålunda framhållas att det för den häktades integritetskänsla kan vara av betydelse att han själv i så stor utsträckning som möjligt får ha hand om sådana tillhörigheter som det här är fråga om. Vad särskilt angår kontanta medel bör vidare beaktas att en möjlighet för häktad att omhänderha sådana i praktiken torde vara en direkt förutsättning för att vissa särskilda åtgärder skall kunna genomföras i syfte att göra häktesmiljön mera dräglig för de intagna. Detta gäller bl.a. möjligheterna att i häkteslokaler installera tobaks- och varuautomater, varigenom häktade i viss utsträckning själva skall kunna ombesörja inköp av tobak, frukt, m.m. En förutsättning för sådana anordningar - som skulle vara till gagn från olika synpunkter - torde i regel vara att de intagna själva kan få ha hand om pengar som de kan använda för ändamålet. Samma synpunkter gör sig gällan-

de beträffande möjligheten att installera telefonautomater i häktena för att ge intagna tillfälle att i viss utsträckning telefonera på egen hand (se vidare avsnitt 10).

Frågan om häktades rätt att omhänderha kontanta medel kommer också att få större praktisk betydelse än hittills om deras möjligheter till arbete under häktetiden vidgas (se vidare avsnitt 7). Den ersättning som häktad får för sådant arbete kommer i många fall att förbättra hans ekonomiska möjligheter att inköpa varor för egen bekvämlighet samt att telefonera.

Det bör i detta sammanhang även erinras om att i 24 § KraL har intagits en bestämmelse som anger att den som är intagen i kriminalvårdsanstalt själv får omhänderha pengar enligt särskilda bestämmelser. Sådana bestämmelser har meddelats i kriminalvårdsstyrelsens nya vårdcirkulär. Dessa innebär vidgade möjligheter i förevarande hänseende i förhållande till vad som gällde tidigare.

Med hänsyn till vad sålunda anförts synes starka skäl tala för att den nya lagen bör ge möjlighet för häktade m.fl. att själva omhänderha pengar. Detsamma gäller värdesaker och legitimationshandlingar.

En rätt för häktad att själv omhänderha pengar m.m. måste naturligen försees med en begränsning som gör det möjligt att i det enskilda fallet ta tillbörlig hänsyn framför allt till ordningssynpunkter. En lämplig avvägning torde kunna ske genom att bestämmelsen utformas sålunda att däri anges att pengar, värdesaker och legitimationshandlingar skall omhändertas endast när särskilda skäl föreligger därtill. Frågan huruvida sådana skäl föreligger eller inte torde få bedömas såväl med hänsyn till de allmänna förhållandena på häktet som till den enskildes person och övriga omständigheter i samband med hans omhändertagande. Den intagnes aktuella sinnessillstånd bör bl.a. tillmätas betydelse i detta sammanhang. Om sålunda en nyintagen är alkohol- eller narkotikapåverkad torde det i regel vara påkallat att om-

händerta hans pengar m.m. Främst från ordningssynpunkt synes det vidare i regel vara motiverat att se till att en intagen inte kommer att förfoga över mera avsevärda penningbelopp.

Det bör framhållas att häktad som enligt den sålunda föreslagna bestämmelsen omhänderhar pengar m.m., själv ansvarar för dessa tillgångar.

Häktades m.fl. möjligheter till omhänderhavande av egna medel m.m. torde underlättas om häkteslokalerna förses med förvaringslådor, till vilka den häktade har tillgång genom egen nyckel.

Nuvarande bestämmelser i 3 § första stycket häkteslagen, vilka bl.a. anger att häktad skall visiteras senast vid ankomsten till förvaringslokalen och att vittne om möjligt skall närvara därvid, bör föras över till nya lagen och där få sin plats i 2 § första stycket. Det bör i detta sammanhang understrykas att undantag från regeln om vittnes närvaro bör få ifrågakomma endast då verkligt hinder föreligger att företa visitationen i närvaro av annan person.

6 AVSKILDHET OCH GEMENSKAP

6.1 Nuvarande bestämmelser

I 4 § häkteslagen anges att i varje rum inte får förvaras mer än en person om det inte är nödvändigt av utrymmesskäl eller påkallas av annan särskild anledning. Närmare bestämmelser i ämnet finns i 4 § tillämpningskungörelsen. Där föreskrivs att den som är farlig för annans personliga säkerhet skall hållas skild från övriga intagna, att personer av olika kön skall hållas skilda från varandra och att såvitt möjligt skall förhindras att förbindelse äger rum mellan intagna som kan antas påverka varandra i mål eller ärende som är anhängigt vid domstol eller hos annan myndighet. Dessutom anges att det även i övrigt skall eftersträvas att intagen, särskilt om han är under 21 år, inte utsätts för olämpligt inflytande av annan intagen.

6.2 Frågans tidigare behandling

År 1969 genomfördes en ändring i lagen (1966:301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål. Ändringen innebar att häktad som skall genomgå rättspsykiatrisk undersökning, i väntan på att undersökningen kan inledas, skall kunna förvaras i kriminalvårdsanstalt och därvid vara underkastad vissa av de behandlingsregler som gäller för den som är intagen i kriminalvårdsanstalt för undergående av påföljd. Den häktade avsågs härigenom få bättre möjligheter till arbete och gemenskap än som kan ges i häkte och på befintliga rättspsykiatriska kliniker. I motiven underströk dåvarande chefen för justitiedepartementet (rop. 1969:22 s. 24 f) att sysslolösheten och isoleringen utgör påtagliga problem för de häktade exspektanterna. Dessa problem blir större ju längre väntetiden är. Genom att införa möjlighet att låta häktade exspektanter arbeta och tillbringa fritid i fångvårdsanstalt tillsammans med andra intagna skulle de nämnda olägenheterna kunna i viss mån undanröjas. Den föreslagna ordningen skulle säkerligen också göra den ovisshet och oro som de häktade ofta känner under väntetiden lättare att uthärda.

KAIK uttalar i sitt betänkande att det inte torde vara tänkbart att i någon större omfattning låta de häktade vistas i gemenskap. En sådan ordning förbjöds i flertalet fall av utredningsförhållandena, kravet på att häktade inte påverkar varandra menligt samt skäl som har att göra med ordning och säkerhet inom anstalten. Det borde dock i viss utsträckning vara möjligt att tilllåta de intagna att tillbringa någon del av dygnet tillsammans med en eller några få andra. KAIK föreslår därför en bestämmelse av innebörd att häktad kan medges att vistas tillsammans med en eller flera andra häktade om hinder inte möter med hänsyn till ändamålet med häktningen samt ordning och säkerhet.

6.3 Överväganden och förslag

Den i 4 § häkteslagen inskrivna grundprincipen att häktad i regel skall hållas i enrum synes utgå från uppfattningen att det

ligger i den häktades eget intresse att få vara för sig själv och inte behöva underkasta sig en tvångsmässig gemenskap med andra personer som är intagna i häktet. Även andra motiv ligger bakom den angivna principen, nämligen ordnings- och säkerhets-skäl, kravet på att hindra dem som är häktade för brott från att försvåra brottsutredningen samt intresset av att förebygga menlig påverkan mellan intagna.

På senare tid har ett delvis nytt synsätt växt fram när det gäller frågan om häktads avskildhet. Samtidigt som man anser det motiverat att hålla fast vid den principiella rätten att få vara i ensamcell som en utgångspunkt för lagstiftningen i ämnet, hävdas med rätta att häktade ofta har ett naturligt behov av att åtminstone tidvis få möjlighet att vara tillsammans med andra intagna. Särskilt personer med långa häktningsstider torde ofta uppleva just isoleringen i häktet som mycket påfrestande. I vissa fall kan isoleringen sannolikt få en direkt nedbrytande verkan på den intagnes psykiska hälsa.

För att förebygga menliga konsekvenser av frihetsberövandet är det därför angeläget att söka vidga möjligheterna till gemenskap mellan personer som är intagna i häkte. Från rent humanitär synpunkt öppnas vidare den fördelen att en ökad gemenskap påtagligt kan underlätta möjligheterna att bereda häktade arbete eller annan sysselsättning under vistelsen i häktet. Självfallet kan dock en ökad gemenskap inte gå utöver vad som är möjligt från säkerhetssynpunkt eller med hänsyn till kollusionsfara, dvs. fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. Även fara för menlig påverkan mellan intagna bör beaktas i detta sammanhang.

En speciell svårighet av praktisk natur när det gäller att tillgodose behovet av ökad gemenskap mellan häktade är att nuvarande häkteslokaler i regel inte har några utrymmen som är särskilt avpassade för eller eljest lämpade för gemensamhetsvistelse. De byggnadsmässiga förutsättningarna för att tillskapa sådana utrymmen genom om- eller tillbyggnad är dessutom mycket begränsade.

Det är därför knappast möjligt att under överskådlig tid på ett mera radikalt sätt förbättra möjligheterna till gemensamhetsvistelse. Mot den bakgrunden måste man i förevarande sammanhang söka en lösning som i huvudsak endast innebär att möjligheterna till s.k. samsittning vidgas. Med samsittning avses då den situationen att två intagna viss tid på dagen får vistas tillsammans i en ensamcell eller i två kopplade celler. Samtidigt är det självfallet angeläget att man vid nyplanering av häkten tillgodoser behovet av gemensamhetsutrymmen på ett sätt som gör det möjligt att efter hand infria den mera långtgående målsättning på detta område som enligt vad nyss sagts framstår som motiverad.

Det bör framhållas att vidgade möjligheter till gemenskap mellan häktade bör avse inte bara vistelsen inomhus utan även utevistelse i promenadgårdar m.m.

Behovet att främja en ökad gemenskap mellan häktade bör komma till uttryck i en ändrad utformning av de nuvarande bestämmelserna i ämnet. I den nya lagen bör därvid, i likhet med vad som nu gäller, som huvudregel anges att i varje rum inte får förvaras mer än en person. Härifrån bör liksom f.n. undantag föreskrivas för det fall att det är nödvändigt av utrymmesskäl att den häktade förvaras tillsammans med en eller flera andra intagna. Dessutom bör emellertid genom en ny bestämmelse uttryckligen anges att häktad som vill vistas tillsammans med andra intagna, i skälig utsträckning skall tillåtas detta. Som förutsättningar för sådan frivillig gemensamhetsvistelse bör anges dels att lokalförhållandena medger det och dels att det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt eller, i fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott, fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras.

När det särskilt gäller kollusionsfara bör framhållas att om sådan fara föreligger beträffande flera personer som är häktade i samma mål och har placerats på samma häkte eller avdelning, de i regel inte torde kunna få vistas i gemenskap ens med andra in-

tagna, eftersom dessa senare kan befaras vidarebefordra meddelanden mellan de i samma mål häktade personerna.

Vidare bör i samma paragraf i den nya lagen (3 §) tas in en bestämmelse som syftar till att förebygga att ungdomar utsätts för olämplig påverkan genom gemenskap med andra intagna. I viss överensstämmelse med motsvarande föreskrift i 4 § tillämpningskungörelsen torde därvid böra anges att det i fråga om häktad som inte fyllt 21 år särskilt skall beaktas att han inte utsätts för olämpligt inflytande av annan intagen (jfr 8 § KraL). Vid tillämpningen av denna bestämmelse bör emellertid en avvägning alltid ske mellan den intagnes befogade intresse av att få vara tillsammans med andra intagna och risken för att han utsätts för menlig påverkan genom sådan gemenskap.

Utformas 3 § nya lagen i enlighet med vad sålunda föreslagits torde i tillämpningsförordningen inte behöva intas några särskilda bestämmelser i ämnet.

Beslutsreglerna i fråga om gemensamhetsvistelse behandlas i avsnitt 12.

7 ARBETE OCH ANNAN DÄRMED JÄMFÖRLIG SYSSLSÄTTNING

7.1 Nuvarande bestämmelser

Häkteslagen innehåller i 6 § en bestämmelse som anger att häktad inte kan åläggas arbete men får om det kan ske utan olägenhet, utföra lämpligt arbete som han själv anskaffar eller som eljest kan beredas honom. Härtill anknyter en bestämmelse i tillämpningskungörelsen (8 § första stycket) som enbart avser sådana häktade m.fl. som är intagna i fängvårdsanstalt och som anger att om sådan intagen vill arbeta, skall föreståndaren söka bereda honom lämpligt arbete. Vidare föreskrivs (8 § andra stycket) att för arbete som kriminalvårdsstyrelsen tillhandahåller utgår ersättning enligt styrelsens bestämmelser. Från sådan ersättning får avräknas värdet av vad den intagne uppsåtligen eller av vårdslös-

het har skadat eller förstört av förvaringslokalens tillhörigheter. I övrigt får den intagne fritt förfoga över ersättning för utfört arbete, om inte annat följer av bestämmelserna i häkteslagen. Slutligen föreskrivs (8 § tredje stycket) att bestämmelserna om ersättning i tillämpliga delar skall gälla även beträffande den som är intagen i allmänt häkte eller polisarrest.

7.2 Frågans tidigare behandling

Som framgår av redogörelsen i avsnitt 6.2 genomfördes år 1969 en ändring i lagen (1966:301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål, varigenom öppnades möjlighet för häktad som skall genomgå sådan undersökning att i väntan på undersökningen få förvaras i kriminalvårdsanstalt och därvid vara underkastad vissa av de behandlingsregler som gäller för den som är intagen i kriminalvårdsanstalt för undergående av påföljd. Syftet härmed var att ge den häktade bättre möjligheter till arbete och gemenskap än som kunde ges i häkte och på rättspsykiatriska kliniker.

KAIK uttalar att en av anledningarna till att häktningstiden är så påfrestande är att de häktade inte annat än i undantagsfall kan erbjudas arbete eller annan sysselsättning. Bl.a. påpekas att det visat sig svårt att skaffa lämpliga uppgifter för en från arbetssynpunkt så kort tid som häktningen vanligen är samt att de allmänna häktena med något undantag saknade både arbetsledarpersonal och arbetslokaler. Enligt kommitténs uppfattning är det nödvändigt att frågan om arbete och annan ordnad sysselsättning för häktade ägnas större uppmärksamhet. Det arbete som de häktade skulle kunna erbjudas kunde dock knappast bli av den industriella typ som dåmera var vanlig inom fängelserna. I allmänhet måste man räkna med enklare terapierbeten och liknande sysselsättningar. Ytterst värdefullt skulle vara om undervisning eller studiemöjligheter av något slag kan anordnas. Liksom dittills skall arbetet självfallet vara frivilligt. Mot den bakgrunden föreslår kommittén att i en ny häkteslag inför bestämmelser som anger att häktad såvitt möjligt bör erbjudas arbete eller annan sysselsättning samt att han har rätt att utföra arbete som han själv skaffat sig, om det kan ske utan olägenhet.

Kriminalvårdsberedningen erinrar om att frågan om sysselsättningen av de intagna vid häkten vid upprepade tillfällen tagits upp av kriminalvårdsstyrelsen. Sedan häkten skilts från fängvårdsanstalterna hade de häktades förhållanden såtillvida försämrats att de - utom vid ett häkte - inte kunde beredas någon sysselsättning på grund av brist på arbetsledarpersonal. Med tanke på att häktningstiderna i vissa fall kan bli mycket långa innebär detta en psykisk påfrestning på de häktade som kan medföra allvarliga skadeverkningar för framtiden. Det är därför enligt beredningens uppfattning ett ytterst angeläget önskemål att detta problem löses på ett tillfredsställande sätt. Beredningen föreslår därför att medel anvisas för vissa tjänster som verkmästare m.m. i syfte att bereda sysselsättning åt personer som är intagna i allmänna häkten.

I 1973 års statsverksproposition (bil. 4 s. 148) tog chefen för justitiedepartementet upp frågan om intagnas sysselsättning på allmänna häkten. Han erinrade om att häktningstiden i åtskilliga fall kan dras ut avsevärt och att en ändrad lagstiftning om tillgodoräknande av häktningstid kan komma att förstärka denna tendens ytterligare. Att de häktade därvid tvingas till sysslolöshet strider uppenbart mot de principer som i övrigt gäller för anstaltsklienteletts behandling och bidrar till att förstärka den hårda isolering som vistelsen på häktet innebär. I likhet med beredningen förordade därför departementschefen att 10 tjänster som verkmästare inrättades med placering som arbetsledare på häkten med minst 30 platser samt att medel skulle anslås till arvo- de åt deltidsanställda ledare av sysselsättningen vid övriga häkten. Riksdagen biföll detta förslag.

För att bereda intagna på allmänna häkten sysselsättning beräknades i 1974 års statsverksproposition (bil. 4 s. 103) medel under halvt budgetår för fem tjänster som verkmästare. Riksdagen biföll förslaget.

Från kriminalvårdsstyrelsen har upplysts att följande häkten eller häktesavdelningar f.n. har arbetsledare, nämligen Göteborg, Långholmen, Hall, Kalmar och Jönköping och att från den 1 janua-

ri 1975 detsamma kommer att gälla Gävle, Västerås, Norrköping, Borås och Helsingborg. Kostnaderna för arbetspremier uppgick för budgetåret 1973/74 till ca 250 000 kronor (ca 225 arbetstimmar). År 1975 beräknas kostnaderna öka med lika stort belopp.

7.3 Överväganden och förslag

En grundläggande regel för behandlingen av häktade och andra kategorier intagna som omfattas av häkteslagen är att de inte kan åläggas någon arbetsplikt. Detta innebär en principiell skillnad från vad som gäller i fråga om personer som undergår påföljd i kriminalvårdsanstalt. Denna i och för sig självklara grundsats torde - i förening med andra omständigheter - ha bidragit till att man länge inte särskilt uppmärksammat behovet och värdet av att kunna erbjuda häktade arbete eller annan sysselsättning under häktetiden.

Under senare år har emellertid frågan om möjligheterna att bereda häktade tillfälle till sysselsättning ägnats allt större uppmärksamhet. Man har sålunda alltmera kommit till insikt om att sysslolösheten bland intagna i häkten i många fall kan förvärra den psykiska påfrestning som häktesvistelsen innebär, särskilt i fall när denna drar ut på tiden. Den intagnes tankar upptas under sysslolösheten ofta av oron och ovissheten inför den stundande rättegången och av de problem som hans situation för med sig för honom själv och hans närstående. Inte minst från humanitär synpunkt är det därför synnerligen angeläget att man på olika sätt söker lösa problemet med att erbjuda de häktade som så önskar arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning under häktetiden.

Som framgår av föregående avsnitt (7.2) har statsmakterna under framför allt senare år anslagit rätt betydande medel för tjänster som ledare av arbetet och sysselsättningen vid häkten. Det har därigenom blivit möjligt att bereda häktade tillfällen till olika slag av arbeten. En påtaglig svårighet även i detta sammanhang är emellertid bristen på lämpliga arbetslokaler. Så gott

som genomgående måste arbetena utföras i den häktades bostads-cell, vilket av hygieniska och ordningsmässiga skäl leder till en stark begränsning i urvalet av de arbeten som kan komma i fråga. Några mer betydande förbättringar härvidlag torde svårligen kunna åstadkommas vid befintliga häkten. Vid nyplanering av häkten är det emellertid angeläget att behovet av lämpliga arbetslokaler tillgodoses på ett tillfredsställande sätt.

Även om man på sikt skulle kunna åstadkomma en markant förbättring av tillgången på lämpliga arbetslokaler vid häktena, synes det inte vara realistiskt räkna med att de häktade i någon större utsträckning skall kunna erbjudas ett mera industriellt betonat arbete, av den typ som är vanlig vid kriminalvårdsanstalterna. I regel torde den relativa kortvarigheten av frihetsberövandena i häkte lägga hinder i vägen för en sådan arbetsdrift. I många fall torde sysselsättningen därför få inskränka sig till vissa enklare arbeten, t.ex. montering av elektriska artiklar, samt terapiarbeten e.d. Även sådan verksamhet måste emellertid anses ha ett värde som ett led i strävandena att lätta upp de häktades situation.

Som KAIK förordat bör nuvarande lagbestämmelser i ämnet omarbetas. Vid utformningen av de nya bestämmelserna torde det inte vara nödvändigt att som f.n. särskilt framhålla att häktad inte får åläggas arbete. I stället synes man böra positivt ge uttryck för angelägenheten av att erbjuda den häktade sysselsättning. Lämpligen torde, i huvudsaklig överensstämmelse med vad KAIK förordat, böra föreskrivas att häktad såvitt möjligt skall erbjudas arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning och att han vidare skall beredas tillfälle att utföra arbete som han själv skaffat sig, om det kan ske utan olägenhet. Föreskrifterna bör få sin plats i 5 § nya lagen.

Vid de arrestlokaler som hålls av polisen finns inte några tjänster som arbetsledare. Det torde t.v. inte heller vara realistiskt räkna med att personer som är intagna i sådana arrester, i regel

endast under jämförelsevis korta perioder, skall kunna erbjudas arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning.

Arbete som häktad utför för det allmännas räkning bör avlönas i överensstämmelse med de principer som gäller för intagna i kriminalvårdsanstalt. Som ett andra stycke i 5 § nya lagen bör därför tas in en bestämmelse som anger att regeringen eller myndighet, som regeringen bestämmer, meddelar bestämmelser om ersättning åt häktad för arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning som tillhandahålles honom.

De nuvarande bestämmelserna i 8 § tillämpningskungörelsen bör i tillämpningsförrordningen ersättas med bestämmelser som anknyter till den sålunda föreslagna regleringen i nya häkteslagen. Sålunda bör i 5 § förrordningen anges att för arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning som tillhandahålles intagen utgår ersättning enligt bestämmelser som meddelas av kriminalvårdsstyrelsen såvitt angår förvaringslokal över vilken styrelsen har tillsyn. I övrigt bör i samma paragraf föreskrivas att från ersättning för utfört arbete får i förekommande fall avräknas värdet av vad den intagne uppsåtligen förstört av förvaringslokalens tillhörigheter. Till skillnad från vad som gäller f.n. men i likhet med vad som nu föreskrivs beträffande intagen i kriminalvårdsanstalt enligt 45 § första stycket KRAL bör sålunda vårdslöshet hos den intagne inte vara tillräckligt för att sådan avräkning skall kunna ske. Slutligen bör införas en motsvarighet till nuvarande bestämmelse om att den intagne i övrigt fritt får förfoga över ersättningen, om inte annat följer av häkteslagen.

8 TIDNINGAR, RADIO M.M. SAMT ANDRA MÖJLIGHETER TILL FÖR-
STRÖELSE

8.1 Nuvarande bestämmelser m.m.

I 7 § häkteslagen anges att häktad får anskaffa eller motta underhåll och bekvämlighet utöver vad som eljest består honom, i den mån det är förenligt med god ordning och i övrigt inte föranleder olägenhet. Närmare bestämmelser härom har tagits in i 9 § tillämpningskungörelsen. Där anges att intagen får skaffa sig eller motta böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom lämplig förströelse, i den utsträckning det kan ske utan olägenhet. Dock kan undersökningsledaren eller, om förundersökningen har avslutats, åklagaren föreskriva, att den som är intagen på grund av misstanke om brott inte får läsa tidskrifter eller tidningar eller inneha radioapparat. Av samma paragraf framgår vidare att intagen får beredas tillfälle till tobaksrökning i den utsträckning det kan ske utan olägenhet men att han däremot inte får tillåtas förtära alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, om inte läkare meddelat föreskrift därom.

RÅ har i cirkulär den 29 mars 1972 (C 72) meddelat följande råd och anvisningar såvitt angår åklagares tillämpning av hithörande bestämmelser.

Med hänsyn till svårigheten att ordna meningsfull sysselsättning vid häktena bör befogenheten för åklagaren att förbjuda häktad att läsa tidskrifter eller tidningar eller inneha radioapparat utövas med stor återhållsamhet. Förbud att inneha radioapparat bör komma i fråga bara när det gäller grov brottslighet och fallet kan tänkas bli refererat och kommenterat i radioutsändning på sätt som medför fara för att den häktade med ledning därav kan försvåra utredningen. Beträffande läsning av tidskrifter och tidningar är att beakta förutom att den häktade därigenom kan få upplysningar om utredningens gång också de möjligheter som kan finnas för utomstående att kommunicera med den häktade genom annonser. Risk härför torde dock bara vara att räkna med i särpräglade fall och närmast när det gäller organiserad brottslighet. Som tidigare har framhållits bör ett förbud aldrig gälla under längre tid än som är nödvändigt. Det är anledning att särskilt starkt understryka detta i fråga om förbud att läsa tidskrifter och tidningar eller att inneha radioapparat.

8.2 KAIK

Med hänsyn till den inskränkande befogenhet som tillkommer åklagare anser KAIK att bestämmelserna om häktads rätt att inneha tidningar, radiomottagare m.m. skall flyttas över från tillämpningskungörelsen till lagen. Materiellt sett föreslås den ändringen i nuvarande reglering att televisionsmottagare, liksom f.ö. radiomottagare, uttryckligen nämns som något en häktad normalt skall ha rätt att hålla sig med i häktet. KAIK framhåller vidare att det endast mera sällan torde vara påkallat att besluta om inskränkning i häktads rätt att inneha tidningar, tidskrifter och radioapparat.

8.3 Överväganden och förslag

Som närmare utvecklats i avsnitt 7.3 måste en på frivillighetens grund ordnad sysselsättning för häktade innebära en väsentlig lättnad i deras förhållanden under häktestiden. Detta utesluter emellertid inte det väsentliga i att de häktade i så stor utsträckning som möjligt också bereds tillfälle till olika former av förströelse samt möjlighet att följa vad som händer i omvärlden genom tidningar, radio m.m. Inskränkningar i sådana rättigheter bör inte ske i andra fall än då det framstår som nödvändigt, och inskränkningarna bör då göras så snäva som möjligt.

I princip bör den ordningen råda att häktet i mån av resurser tillhandahåller den intagne tidningar, tidskrifter, böcker och andra medel till förströelse och att den intagne därutöver självges vissa möjligheter att på egen bekostnad skaffa sig eller eljest utifrån motta sådant som häktet inte förser honom med. Den sist anförda synpunkten avspeglas i den nuvarande bestämmelsen i 7 § häkteslagen där det anges att häktad får anskaffa eller motta underhåll och bekvämlighet utöver vad som eljest består honom, i den mån det är förenligt med god ordning och i övrigt inte föranleder olägenhet.

En särskild fråga i detta sammanhang är i vad mån häktena bör ha tillgång till radio- och televisionsmottagare för de intagnas räkning. Allmänt sett framstår det som önskvärt att häktena har en sådan utrustning att envar intagen har möjlighet att lyssna på radio. Det är sedan en annan sak att utredningsskäl undantagsvis kan föranleda förbud mot att lyssna på radio (se härom vidare i det följande). Vanligen torde häktena numera ha tillgång till små transistorapparater som delas ut till intagna som så önskar. Användningen av dessa apparater har dock fört med sig vissa olägenheter: förbrukningen av batterier är kostsam och apparaterna utsätts inte sällan för åverkan eller skadas på annat sätt. Dessutom kan de medföra andra nackdelar såtillvida att en hög ljudnivå inte bara kan vara störande för andra utan även kan försvåra kontrollen av de intagna. Det skulle därför vara en fördel att i stället för transistorapparater ha centralradioanläggningar med i cellväggarna inmonterade högtalare som kan regleras av häktespersonalen. Av byggnadstekniska skäl torde sådana anläggningar kunna installeras bara i de nyaste häktena.

F.n. torde endast undantagsvis förekomma att häktade får se TV-program. Man kan inte heller räkna med att de häktade under överskådlig tid mera allmänt skall kunna få tillgång till TV-apparater. I den mån gemensamhetsutrymmen kan tillskapas bör dock häktena inom ramen för tillgängliga resurser kunna förse sådana utrymmen med TV-apparater.

Den biblioteksverksamhet som sedan ett antal år förekommer vid kriminalvårdsanstalterna i samarbete med de kommunala biblioteken har numera utsträckts till att omfatta även häktena. Det är angeläget att denna verksamhet får utvecklas ytterligare.

Häktade bör kunna beredas förströelse även i andra former än genom böcker, tidningar, tidskrifter, radio och television. Tillfälle bör sålunda ges till sådana tidsfördriv som schack, labyrinthspel m.m. En ökad gemenskap mellan de intagna ger vidgade

tillfällen till sådana aktiviteter. Det bör också vara möjligt att utrusta häkten med ett eller annat motionsredskap, t.ex. motionscyklar. Bristen på därför lämpliga utrymmen lägger dock ofta praktiska hinder i vägen för en mera omfattande fysisk träning bland de intagna.

Författningsbestämmelserna på förevarande område bör av olika skäl omarbetas. Bl.a. bör de utformas så, att de bättre än nuvarande bestämmelser understryker vikten av att de häktade genom häktets försorg - om hinder inte möter - i rimlig utsträckning tillhandahålls tidningar m.m. och olika former av förströelse. Så långt möjligt bör bestämmelserna anpassas till motsvarande regler i KRAL (14 § första stycket och 24 §). Sålunda bör i 6 § nya lagen - i ett första stycke - tas in bestämmelser som anger att om kollusionsfara, dvs. risk för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras, inte föranleder annat, häktad bör ges möjlighet att i den utsträckning det lämpligen kan ske genom tidningar och, där så är möjligt, genom radio och television följa vad som händer i omvärlden. Vidare bör föreskrivas att häktads behov av annan förströelse bör tillgodoses i skälig omfattning.

Därefter bör i ett andra stycke av 6 § nya lagen intas en bestämmelse som anger att häktad under förutsättningar som anges i första stycket, själv får skaffa sig eller motta böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom förströelse.

Enligt 9 § tillämpningskungörelsen kan den som är intagen på grund av misstanke om brott förbjudas att läsa tidskrifter eller tidningar eller att inneha radioapparat. Sådant förbud kan ibland vara påkallat om det föreligger s.k. kollusionsfara. Självfallet bör förbud i görligaste mån göras endast partiellt. En bestämmelse i ämnet, som bör ha sin plats i 6 § tredje stycket nya lagen, bör utformas så att detta tydligt framgår. I bestämmelsen bör också uttryckligen anges på vilken grund inskränkning i den häktades rätt får göras. Lämpligen bör bestämmelsen innehålla att

i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott inskränkningar helt eller delvis får göras i hans rätt att ha tillgång till tidskrifter, tidningar, radio och television, om det är påkallat för att undvika att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras.

Det bör understrykas att sådana inskränkningar som avses med förevarande bestämmelse bör tillämpas med största återhållsamhet. När det gäller inskränkningar i rätten att läsa tidningar bör vidare uppmärksammas möjligheten att låta den häktade få del av vissa sidor, t.ex. sportreferat eller utlandsnyheter, som inte kan antas innehålla något som av utredningsskäl ej bör komma till hans kännedom.

Beslutsreglerna när det gäller inskränkning i häktads rätt att ha tillgång till tidningar m.m. behandlas i avsnitt 12.

Av vad som tidigare anförts under avsnitt 5.3 framgår att bestämmelserna i 2 § andra stycket förslaget till ny lag kommer att reglera frågan om omhändertagande av farliga föremål, pengar, värdesaker och legitimationshandlingar. Rätten för häktad att skaffa sig eller motta böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom förströelse kommer däremot enligt här gjorda överväganden att regleras i 6 §. Vad sedan angår häktads rätt att motta försändelser avses frågan - liksom f.n. är fallet - bli reglerad i samband med föreskrifterna om brevväxling, se följande avsnitt 9. Det bör framhållas att nu angivna bestämmelser inte är avsedda att utförmade reglera häktads rätt att inneha personliga tillhörigheter eller att skaffa sig varor. Att närmare bestämma i vilken utsträckning sådan rätt tillkommer honom utöver vad nämnda bestämmelser innehåller torde få ske i administrativ ordning. I den nya lagen bör i detta syfte och i viss likhet med 24 § andra stycket KRAL införas en bestämmelse som ger utrymme för en sådan administrativ reglering. Bestämmelsen, som bör placeras i 7 §, bör lämpligen ange att i den mån inte annat följer av lagen, häktad får inneha personliga tillhörigheter och skaffa sig varor eller annat enligt särskilda bestämmelser.

Med hänsyn till de sålunda i förevarande avsnitt föreslagna bestämmelserna i nya lagen synes det obehövt att i nya lagen införa en bestämmelse av samma innehåll som 7 § nuvarande lagen. Inte heller torde i tillämpningsförfordningen behöva införas några bestämmelser motsvarande dem som är intagna i 9 § tillämpningskungörelsen. Särskilt bör framhållas att föreskriften om att intagen får beredas tillfälle till tobaksrökning i den utsträckning det kan ske utan olägenhet ger uttryck för vad som numera kan anses självklart. Förbud mot tobaksrökning bör ifrågakomma endast om den intagne är i sådant tillstånd att han inte kan antas handha eld på ett betryggande sätt.

9 BREV OCH ANDRA FÖRSÄNDELSER

9.1 Nuvarande bestämmelser m.m.

Enligt 8 § häkteslagen får häktad inte avsända eller motta brev eller annan försändelse, om det inte prövas kunna ske utan att äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. Utan sådan prövning får han dock avsända skrift till justitiekanslern, justitieombudsman, länsstyrelsen och offentlig försvarare. Detsamma gäller skrift till kriminalvårdsstyrelsen, om han förvaras i kriminalvårdsanstalt.

Tillstånd för intagen att avsända eller motta brev eller annan försändelse lämnas enligt 11 § tillämpningskungörelsen av föreståndaren för förvaringslokalen. I fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott krävs dessutom tillstånd av undersökningsledaren eller, om förundersökningen har avslutats, av åklagaren. Vad slutligen angår den som tagits i förvar enligt utlänningslagen fordras tillstånd av vederbörande polismyndighet.

I 12 § tillämpningskungörelsen ges bestämmelser om hur kontrollen av brev och andra försändelser skall ske. Där föreskrivs att brev eller annan försändelse som intagen vill avsända eller som ankommer till honom, skall kvarhållas (gäller ej skrifter som är

fria från prövning enligt 8 § lagen). Brevet eller försändelsen får dock inte öppnas utan den intagnes medgivande. När brev eller annan försändelse kvarhålls, skall den intagne underrättas därom så snart det lämpligen kan ske, om inte särskilda skäl är däremot. Medger intagen som fått sådan underrättelse att brevet får läsas eller försändelsen öppnas, och finner man därvid att brevet eller försändelsen inte innehåller något som kan äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott annars försvåras, får tillstånd att avsända eller motta brevet eller försändelsen inte vägras. Är innehållet i brev eller försändelse som ankommer till intagen bara delvis sådant att det kan medföra äventyr eller fara som nyss sagts, skall upplysning om innehållet i övrigt meddelas den intagne eller innehållet i övrigt överlämnas till honom.

RÅ har i förutnämnda cirkulär C 72 meddelat följande råd och anvisningar för åklagares tillämpning av ifrågavarande bestämmelser om brevgranskning.

Om den häktade medger granskning kan fortsatt kvarhållande ske bara om detta motiveras av brevets eller försändelsens innehåll. Åklagaren kan alltså inte meddela totalt förbud mot brevväxling utan måste bedöma varje försändelse för sig. Däremot medför bestämmelserna ingen skyldighet för åklagaren att granska brev i de fall där det inte från åklagarens sida finns skäl att ha kontroll av den häktades brevväxling. För den häktade innebär åklagarens brevgranskning främst den olägenheten att expedieringen av brevet försenas. Det är angeläget att åklagaren ombesörjer granskningen med största skyndsamhet. Inte sällan är brev eller annan försändelse avfattad på språk som åklagaren inte förstår. Det är givet att granskningen i sådana fall tar längre tid än annars. Åtgärder måste emellertid vidtas för att också i dessa fall nedbringa granskningstiden till det minsta möjliga. Cheferna för åklagarmyndigheterna bör därför tillse att kontakt finns med personer som kan göra översättningar från i varje fall de mera vanligt förekommande språken. Som regel torde det inte vara påkallat att göra en skriftlig översättning av brevet utan det kan vara tillräckligt att översättaren muntligen redogör för brevets innehåll. Vid all granskning av brev och andra försändelser bör slutligen iaktas att befordringen mellan häktet och åklagarmyndigheten sker på snabbast möjliga sätt.

Kriminalvårdsstyrelsen har i rundskrivelse den 12 februari 1969 (nr 11/1969) anfört bl.a. följande.

I samband med ökat narkotikamissbruk bland klientelet har problem uppstått vid många anstalter, särskilt de slutna, genom insmuggling av narkotika. Gåvopaket till de intagna har därvid visat sig spela en stor roll. I synnerhet gäller detta paket innehållande livsmedel, toalettartiklar och andra konsumtionsvaror. Uppfinningsrikedomen har varit stor när det gäller att förpacka narkotika i gåvor av olika slag för att undgå upptäckt av personalen. En av kriminalvårdsstyrelsen verkställd utredning har givit belägg för att situationen är sådan att åtgärder måste vidtas för att hindra denna smuggling via gåvopaket.

Styrelsen har i skrivelsen mot bakgrund av vad som nyss anförts anmodat kriminalvårdsdirektörerna att vid de anstalter där anledning finns att anta att insmuggling av narkotika via gåvor förekommer, verkställa nödvändiga inskränkningar i tillförseln av gåvopaket eller, om det behövs, helt förbjuda sådana. Med anledning av vad sålunda anförts i skrivelsen råder numera vid de flesta häkten och häktesavdelningar förbud mot eller inskränkningar i rätten att ta emot gåvopaket.

9.2 KAIK

Genom ett förslag om jämkning av den nuvarande lagbestämmelsen om häktads brevväxling har KAIK avsett att ge uttryck för en något mindre restriktiv hållning i frågan. Vidare understryker KAIK att tillämpningen av hithörande bestämmelser bör vara omsorgsfullt nyanserad. De kontrollåtgärder som erfordras i form av läsning av brev och ställningstagande från åklagares sida bör ske med sådan skyndsamhet att inte tidsutdräkten leder till en faktisk inskränkning i den häktades rätt.

9.3 Överväganden och förslag

Som framhållits under förarbetena till 1958 års häkteslag bör den som är intagen i häkte i princip inte ha rätt att utan särskilt tillstånd avsända eller motta brev eller annan försändelse. En sådan ordning kan i första hand motiveras av säkerhetsskäl. Risken för insmuggling av vapen, narkotika och andra otillåtna varor måste därvid tas i betraktande, liksom risken för att intagen genom brevväxling planerar och leder brottslig verksamhet eller förbereder rymning. I fråga om den som är intagen i häkte

på grund av misstanke om brott bör vidare vid tillståndsprovningen beaktas om fara föreligger att bevis undanröjs eller utredning om brott på annat sätt försvåras. Däremot får tillstånd inte vägras på den grund att brev till avfattning eller innehåll är anstötligt eller i övrigt olämpligt.

De sålunda angivna principerna bakom bestämmelserna i 8 § häkteslagen om häktads brevväxling torde alltjämt böra gälla. Dock bör genom en något ändrad utformning av bestämmelserna ges uttryck för en mindre restriktiv hållning i fråga om häktads rätt i förevarande hänseende. Vidare bör det relativt vaga begreppet "fara för ordning och säkerhet" ersättas med uttrycket "fara från säkerhetssynpunkt". Lämpligen torde den nya föreskriften i ämnet därför böra ange att häktad får avsända eller motta brev eller annan försändelse om det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt eller, i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. Bestämmelserna bör få sin plats i 9 § nya lagen.

I likhet med vad som gäller f.n. enligt 8 § häkteslagen bör häktad ha rätt att utan prövning avsända skrift till sin offentlige försvarare och vissa angivna myndigheter. I uppräkningslagen av myndigheter som omfattas av förevarande bestämmelse bör riksåklagaren och åklagarmyndighet ingå. Detsamma gäller rikspolisstyrelsen vilken i likhet med kriminalvårdsstyrelsen har ställning som tillsynsmyndighet över vissa förvaringslokalér. Samtidigt bör länsstyrelserna utgå ur uppräkningslagen. I enlighet härmed föreslås en bestämmelse i 9 § nya lagen som anger att brev från häktad till hans offentlige försvarare, justitiekanslern, riksåklagaren, justitieombudsman, åklagarmyndighet, kriminalvårdsstyrelsen eller rikspolisstyrelsen skall vidarebefordras utan föregående granskning. Denna bestämmelse bör lämpligen få sin plats i första stycket av paragrafen.

Särskilda överväganden är påkallade när det gäller frågan hur tillståndsprovningen vid brevväxling skall vara anordnad. De nu-

varande bestämmelserna härom i 12 § tillämpningskungörelsen innebär att varje brev eller försändelse (här bortses från den granskningsfria kretsen av brev) som intagen vill avsända eller som ankommer till honom skall kvarhållas men att brevet eller försändelsen inte får läsas eller öppnas utan den intagnes medgivande. Om det efter sådant medgivande visar sig att brevet eller försändelsen inte innehåller något som kan äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras, får tillstånd att avsända eller motta brevet eller försändelsen inte vägras.

Regeln att brev eller annan försändelse till eller från häktad inte får i kontrollsyfte öppnas utan dennes medgivande innebär visserligen en skillnad i förhållande till vad som gäller för dem som undergår påföljd i kriminalvårdsanstalt (27 § KRAL). Skillnaden synes emellertid vara motiverad med hänsyn till de allmänna principer som bör gälla för behandlingen av dem som omfattas av häkteslagen. Den angivna regeln om förbud mot öppning av brev eller annan försändelse utan den häktades medgivande bör därför stå fast.

Däremot kan ifrågasättas om det är nödvändigt att under alla förhållanden upprätthålla principen att tillstånd beträffande brev inte får ges utan att brevet först har öppnats. Beträffande flertalet intagna torde s.k. kollusionsfara inte vara aktuell och den enda grunden för att kunna vägra tillstånd är då att brevet bedöms innebära fara från säkerhetssynpunkt. Erfarenheten visar också att det i fråga om en inte obetydlig del av de personer som av olika skäl är intagna i häkten inte finns någon bärkraftig grund för antagande att en rätt att utan föregående granskning avsända eller motta brev skulle kunna medföra någon fara från säkerhetssynpunkt. Vad nu sagts torde i vissa fall även äga giltighet beträffande andra försändelser än brev.

Mot bakgrund härav synes bestämmelserna i tillämpningsförordningen (7 §) böra utformas så, att det framgår att sådant tillstånd som det här är fråga om skall kunna ges även utan att bre-

vet eller försändelsen har öppnats och granskats och att brev eller andra försändelser följaktligen skall kvarhållas endast i sådana fall då tillstånd inte kan ges utan föregående granskning.

Av vad som nu sagts framgår att de sålunda föreslagna bestämmelserna i princip inte bara skall gälla brev utan också andra försändelser, t.ex. gåvopaket till häktade. Som framgår av redogörelsen i avsnitt 9.1 föreligger emellertid inte sällan stor risk att narkotika kan smugglas in i häktena genom sådana försändelser. Det finns sålunda betydande möjligheter att i livsmedelspaket m.m. förpacka narkotika på sådant sätt att den inte upptäcks vid en vanlig granskning av försändelsen. Smugglingsrisken gäller i viss utsträckning också andra otillåtna varor än narkotika. Möjlighet bör därför finnas att i administrativ ordning vid behov föreskriva förbud helt eller delvis för häktade att ta emot försändelser av annat slag än brev. I viss likhet med motsvarande bestämmelse i 24 § andra stycket KRAL torde böra anges att om det är påkallat för att hindra att otillåtna varor införs i förvaringslokal, får föreskrivas förbud helt eller delvis för häktade att motta försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling. Bestämmelsen bör ha sin plats i 9 § tredje stycket nya lagen.

Reglerna om beslut i fråga om brevväxling m.m. behandlas i avsnitt 12.

10 BESÖK, TELEFONSAMTAL

10.1 Nuvarande bestämmelser m.m.

I fråga om besök föreskrivs i 8 § häkteslagen - i överensstämmelse med vad som f.n. gäller i fråga om brevväxling - att häktad inte får motta besök om det inte prövas kunna ske utan att äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. När det gäller

rätt för försvarare att sammanträffa med den som är häktad hänvisas i paragrafen till bestämmelser därom i RB.

Enligt 11 § tillämpningskungörelsen ankommer det på föreståndaren för förvaringslokalen att meddela tillstånd för intagen att motta besök. Vidare krävs tillstånd av undersökningsledaren eller åklagaren i fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott samt av vederbörande polismyndighet i fråga om den som tagits i förvar enligt utlänningslagen. I 13 § samma kungörelse anges att besök inte får vägras i annat fall än då besöket kan antas äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. Tiden för besöket bestäms av föreståndaren i samråd med myndighet vars tillstånd krävs enligt 11 §. Om det anses behövt, kan föreståndaren låta en eller flera personer närvara vid besöket.

RÅ har i förutnämnda cirkulär C 72 meddelat följande råd och anvisningar för åklagares tillämpning av besöksreglerna.

I fråga om besök måste hänsyn tas till vem den besökande är. Star-ka skäl måste kunna åberopas för att hindra den häktade att på detta sätt upprätthålla kontakt med sin familj eller andra nära anhöriga. När det gäller andra personer finns det i allmänhet skäl till större återhållsamhet. Emellertid är att uppmärksamma de initiativ som under senare år har tagits för att söka mildra den isolering som häktning innebär. I cirkulär C 55 har jag informerats om den andliga vården vid häktena och därvid rekommenderat åklagarna att generellt medge besök hos häktad av resesekreterare och ledamöter av anstaltens nämnd för den andliga vården. Vidare förekommer numera i organiserad form en försöksverksamhet med anstaltsbesökare som också omfattar de häktade. Verksamheten bedrivs i samarbete med olika frivilliga organisationer (Röda korset och övervakarföreningar). Häktesföreståndaren utser lämpliga personer att vara anstaltsbesökare och svarar för att dessa får erforderliga anvisningar och informationer. För att skapa ökad sysselsättning och förströelse för de häktade planeras dessutom att till häktena utsträcka den biblioteksverksamhet som sedan ett antal år förekommer vid kriminalvårdens anstalter i samarbete med de kommunala biblioteken. Härvid förutsätts att tjänstemän från biblioteken får tillfälle till samtal med de intagna om lämpligt bokval. Verksamhet av nu angivet slag bör enligt min mening understödjas. Jag vill därför rekommendera åklagarna att generellt medge besök hos häktade av ifrågavarande anstaltsbesökare och bibliotekspersonal samt att göra undantag härifrån bara i fall där särskild anledning finns att helt hindra besök.

10.2 KAIK

KAIK föreslår en jämkning i den nuvarande lagbestämmelsen om besök i syfte att ge uttryck för en mindre restriktiv hållning i frågan. KAIK framhåller att utrednings- och andra skäl ofta talar mot att besök tillåts. Inte minst är det risken för insmuggling av narkotika och andra berusningsmedel som gör det vanskligt att driva en generösare besökspolitik. Det bör dock enligt kommitténs mening understrykas att tillämpningen bör vara omsorgsfullt nyanserad.

10.3 Överväganden och förslag

Frågan under vilka förutsättningar och i vilken utsträckning häktad bör få ta emot besök måste bedömas med hänsyn till en rad faktorer. Sålunda är det till en början tydligt att besök inte kan tillåtas om det kan befaras äventyra säkerheten. Så är fallet t.ex. om besöket medför risk för rymning, våldsutövning eller insmuggling av vapen eller narkotika. Är den intagne misstänkt för brott, kan i vissa fall situationen också vara sådan att hinder för besök föreligger på grund av kollusionsfara, dvs. risk för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras.

Vissa praktiska förhållanden måste även beaktas när det gäller att reglera möjligheterna för häktad att ta emot besök. Sådana faktorer som tillgången på lämpliga lokalutrymmen, dagsrutiner, tider för bespisning m.m. samt personaltillgång påverkar givetvis besöksmöjligheterna.

Från allmän synpunkt sett synes emellertid den ordningen böra gälla att i den mån hinder för besök inte föreligger med hänsyn till fara för säkerheten eller kollusionsfara, besök bör tillåtas så långt detta är möjligt med hänsyn till de rent praktiska förutsättningarna för mottagning av besök.

Särskilt angeläget är att häktade inte hindras från att ta emot besök av närstående annat än om starka skäl motiverar det. För att den häktade skall kunna klara påfrestningarna bättre under frihetsberövandet är det sålunda i regel betydelsefullt att hans kontakt med familjemedlemmar och andra närstående kan upprätthållas i så stor utsträckning som möjligt.

F.n. är besökstiderna på många håll korta. En strävan bör därför vara att söka utöka dessa tider, så att besökens syfte inte motverkas genom tidsbrist. En speciell svårighet därvidlag utgör bristen på besöksrum. Lämpliga rum för besök saknas f.n. i de flesta häkten, vilket medför att besök kan tillåtas endast undantagsvis. I den mån man genom lokalmässiga omdisponeringar kan förbättra förutsättningarna för besök vid befintliga häkten, bör möjligheterna härtill tillvaratas. Vid planering av nya häkten bör behovet av besöksrum naturligen också ägnas tillbörlig uppmärksamhet.

En organiserad besöksverksamhet förekommer numera i vissa häkten bl.a. genom särskilda anstaltsbesökare (Röda korset och övervakareföreningar), NAV-ledamöter (anstaltens nämnd för den andliga vården), m.fl. Även de besök som görs av bibliotekspersonal som ett led i bokutlåningen bör nämnas i detta sammanhang. Dessa skilda slag av besöksverksamhet har från olika synpunkter visat sig ha ett obestridligt värde för att underlätta de häktades situation och bör därför understödjas i möjlig utsträckning.

Besök av närstående och andra privata besök sker f.n. praktiskt taget alltid under bevakning. Bland häktespersonal anses detta ha bidragit till att man i stort sett lyckats hålla häktena fria från insmuggling av narkotika m.m. I ett häkte (häktesavdelningen på Hall) har man dock enligt upp-

gift sedan år 1972 i stor utsträckning tillåtit obevakade besök. Erfarenheterna därav uppges i det väsentliga ha varit goda.

Det är av flera skäl önskvärt att besök hos häktade kan äga rum utan bevakning i så stor utsträckning som möjligt. Fördelarna härmed måste dock vägas mot de risker som obevakade besök kan innebära. Framför allt gäller det faran för att den besökande smugglar in vapen, narkotika m.m. Även kollusionsfara måste beaktas i förevarande sammanhang. Om man genom lagstiftning skulle söka begränsa möjligheterna till bevakade besök skulle konsekvensen därför kunna bli att man såg sig nödsakad att helt vägra besök i större utsträckning än f.n. En sådan utveckling skulle naturligtvis vara olycklig. Liksom hittills bör det därför finnas möjlighet att låta besök hos häktade äga rum under bevakning.

I KraL (29 §) har införts en möjlighet att som villkor för besök av säkerhetsskäl föreskriva att den besökande underkastar sig kroppsvisitation. Syftet med bestämmelsen är att söka hindra insmuggling av narkotika, vapen e.d. Även om insmugglingsrisken hittills inte varit något större problem vid häktena, talar övervägande skäl för att införa en motsvarande bestämmelse om kroppsvisitation även i den nya häkteslagen. Möjligheten att visitera besökande kan sålunda bl.a. tänkas underlätta en ökad förekomst av obevakade besök. Den besökande kan då i vissa fall ställas inför valet att antingen undergå kroppsvisitation och i så fall få göra besöket obevakat eller att avstå från kroppsvisitation med den följd att besöket får ske under bevakning. Oberoende härav kan omständigheterna ibland också tänkas vara sådana att kroppsvisitation av den besökande framstår som nödvändigt av säkerhetsskäl för att besöket över huvud taget skall tillåtas. En möjlighet att kräva kroppsvisitation kan då ha den fördelen att besöket i regel inte kan vägras med hänvisning till risken att den besökande bär på sig otillåtet föremål, t.ex. vapen. Även i fall då det föreligger kollusionsfara kan det vara till

fördel att kunna föreskriva kroppsvisitation som villkor för besök.

De synpunkter som framförts i det föregående motiverar en omarbetning av bestämmelserna om besök. Bestämmelserna, som bör ha sin plats i 10 § häkteslagen, torde böra utformas efter förebild av besöksreglerna i 29 § KRAL, med de modifieringar som är påkallade med hänsyn till de båda lagarnas olika tillämpningsområden.

Sålunda bör i 10 § första stycket föreskrivas att häktad får motta besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Vidare bör föreskrivas att han inte får ta emot besök som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt och att den som är häktad på grund av misstanke om brott inte heller får motta besök som kan medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras.

I fråga om bevakning bör i 10 § andra stycket föreskrivas att tjänsteman vid förvaringslokalen skall vara närvarande vid besök, om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras.

En bestämmelse om kroppsvisitation m.m. bör införas i tredje stycket av 10 § nya lagen. Bestämmelsen bör ange att under förutsättningar som anges i andra stycket av paragrafen kan som villkor för besök föreskrivas att den besökande underkastar sig kroppsvisitation eller medger undersökning av väska, kasse eller annat dylikt som han vill medföra vid besöket.

Sådan kroppsvisitation av besökande som avser att hindra insmuggling av vapen och andra metallföremål bör i största möjliga utsträckning inskränka sig till undersökning med hjälp av elektrisk metalldetektor eller liknande teknisk anordning.

Den i 8 § andra stycket häkteslagen intagna hänvisningen till bestämmelser om rätt för försvarare att sammanträffa med den som är häktad bör med i sak oförändrat innehåll få sin plats i ett fjärde stycke av 10 § nya lagen.

Det bör erinras om att frivårdspersonal under tjänstgöring i häkte inte är underkastad besöksreglerna. Detsamma torde gälla personundersökare. Däremot torde besöksreglerna i princip vara tillämpliga på lekmanövervakare och förtroendemän liksom på socialvårdstjänsteman och tjänsteman vid arbetsförmedling.

Bestämmelser motsvarande 13 § tillämpningskungörelsen torde inte behöva införas i tillämpningsförordningen.

F.n. kan häktade endast i mycket begränsad utsträckning ha telefonsamtal med personer utanför förvaringslokalen. I den mån sådana samtal ändå förekommer torde de i regel ske från telefonapparat i tjänsterum som disponeras av häktespersonal.

Med de begränsningar som är nödvändiga med hänsyn till kollusionsfara och fara från säkerhetssynpunkt synes det önskvärt att möjligheterna för häktade att telefonera ökas genom att flera telefonapparater installeras i häktena.

På motsvarande sätt som i fråga om kriminalvårdsklientelet (30 § KraL) torde i nya häkteslagen därför böra införas bestämmelser som reglerar häktades rätt att ha telefonsamtal. Bestämmelserna, som bör ha sin plats i 11 §, bör utformas i nära överensstämmelse med vad som avses gälla i fråga om besök, varvid reglerna om bevakade besök bör motsvaras av regler om avlyssning av telefonsamtal.

Sålunda bör i första stycket av 11 § nya lagen föreskrivas

att telefonsamtal mellan häktad och person utom förvaringslokalen får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske, att den häktade skall förvägras telefonsamtal som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt samt att den som är häktad på grund av misstanke om brott inte heller får ha telefonsamtal som kan medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras.

I andra stycket av 11 § samma lag bör föreskrivas att tjänsteman på lämpligt sätt skall avlyssna telefonsamtal om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. Dock bör av integritetsskyddshänsyn samtidigt föreskrivas att avlyssning får äga rum endast med den häktades vetskap. Med beaktande av de i 21 kap. 9 § RB angivna principerna för offentlig försvarares rätt att i enrum meddela sig med den häktade bör vidare anges att telefonsamtal med dennes offentlige försvarare inte får avlyssnas.

Den föreslagna regeln att telefonsamtal skall vägras om fara från säkerhetssynpunkt föreligger, innebär bl.a. att om ett påbörjat samtal utvecklar sig därhän att sådan fara föreligger, samtalet skall avbrytas.

Vidare bör påpekas att det förhållandet att telefonsamtal med offentlig försvarare inte får avlyssnas självfallet inte hindrar att tjänsteman vid påringningen kontrollerar att samtalet verkligen äger rum med den offentlige försvararen. Detsamma gäller givetvis i fall då medgivande till telefonsamtal endast avsett viss myndighet eller enskild person.

Reglerna om beslut i frågor om besök och telefonsamtal behandlas i avsnitt 12.

11 PERMISSIONER

11.1 Nuvarande bestämmelser m.m.

I 9 § häkteslagen finns en bestämmelse som anger att häktad får medges att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning. Han kan också i annat fall då synnerliga skäl föreligger få medges att lämna förvaringslokalen för viss kort tid. En gemensam förutsättning för meddelande av tillstånd enligt denna paragraf är att missbruk inte kan befaras. Tillstånd meddelas enligt 11 § tillämpningskungörelsen av förståndaren för förvaringslokalen. Vidare krävs tillstånd av förundersökningsledaren eller åklagaren i fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott samt av vederbörande polismyndighet i fråga om den som tagits i förvar enligt utlänningslagen.

I förut nämnda cirkulär C 72 har RÅ meddelat följande råd och anvisningar rörande åklagarens tillämpning av ifrågasvarande bestämmelser.

Att en häktad person hindras att besöka närstående som är svårt sjuk eller att bevista närståendes begravning kan av humanitära skäl knappast ifrågakomma annat än i undantagsfall. Vill häktad för annat ändamål lämna förvaringslokalen för viss kort tid, får frågan om tillstånd skall ges bedömas med hänsyn till styrkan av de skäl han anför till stöd för sin begäran och övriga omständigheter. Även om det är en viktig angelägenhet som den häktade vill sköta, är det inte givet att en permission är påkallad; ärendet kan kanske uppskjutas eller ombesörjas av någon annan. Det måste beaktas, att riskerna för att den häktade missbrukar permissionen kan vara stora. Åklagaren bör i allmänhet ställa som villkor för tillstånd till permission att denna sker med bevakning.

11.2 KAIK

KAIK föreslår en mera generell avfattning av den nuvarande lagbestämmelsen om permission i syfte att antyda något ökade möjligheter att medge sådan. Enligt förslaget skulle

häktad få beviljas tillstånd att lämna förvaringslokalen för viss kort tid för att sköta personlig angelägenhet av synnerlig vikt, om missbruk inte kan befaras.

11.3 Överväganden och förslag

Liksom f.n. bör det endast i speciella fall vara möjligt att ge häktad tillstånd att lämna förvaringslokalen för viss kort tid (s.k. permission). De viktigaste hithörande fallen gäller besök hos närstående som är svårt sjuk eller närvaro vid närståendes begravning. Även i andra situationer kan det emellertid tänkas föreligga synnerliga skäl för att ge häktad tillstånd att lämna förvaringslokalen för viss kort tid. En gemensam förutsättning för medgivandet bör liksom f.n. vara att missbruk inte kan befaras.

Med hänsyn till det anförda bör i nya häkteslagen(12 §) införas bestämmelser som i sak överensstämmer med bestämmelserna i 9 § nuvarande lag. Dessutom bör i det nya lagrummet anges att den häktade under vistelsen utom förvaringslokalen skall vara ställd under bevakning, om inte sådan tillsyn av särskilda skäl kan antas vara obehövlig. I allmänhet torde bevakning inte kunna underlåtas.

Reglerna om beslut i fråga om permission behandlas i avsnitt 12.

12 PRÖVNINGEN AV VISSA TILLSTÅNDSFRÅGOR M.M.

12.1 Nuvarande bestämmelser m.m.

Som framgår av redogörelserna i tidigare avsnitt (8.1, 9.1, 10.1 och 11.1) innehåller tillämpningskungörelsen bestämmelser om tillståndsgivningen i vissa ärenden enligt häkteslagen. Sålunda föreskrivs i 11 § nämnda kungörelse att föreståndaren för förvaringslokalen meddelar tillstånd för intagen att avsända eller ta emot brev eller annan försändelse eller att ta emot besök eller att jämlikt 9 § häkteslagen lämna

CONTINUED

2 OF 3

förvaringslokalen. Dessutom krävs enligt samma paragraf i fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott tillstånd av undersökningsledaren eller, om förundersökningen har avslutats, åklagaren samt i fråga om den som tagits i förvar jämlikt utlänningslagen tillstånd av vederbörande polismyndighet. Vidare innehåller 9 § tillämpningskungörelsen en bestämmelse enligt vilken undersökningsledaren eller, om förundersökningen har avslutats, åklagaren äger föreskriva att den som är intagen på grund av misstanke om brott inte får läsa tidskrifter eller tidningar eller inneha radioapparat.

RÅ har i förut nämnda cirkulär C 72 anfört följande synpunkter på åklagares tillämpning av förevarande bestämmelser.

Av - - - framgår att åklagaren i varje särskilt fall måste ta ställning till i vilken utsträckning den häktade skall vara avskuren från kontakt med yttervärlden.

Av betydelse för åklagarens prövning är i första hand grunderna för häktningen. Det är främst när kollusionsfara anses föreligga som det finns skäl för åklagaren att inskränka den häktades möjligheter till kommunikation med yttervärlden. I bestämmelserna om behandlingen av häktade och anhållna anges som grund för inskränkning beträffande brevväxling och besök förutom kollusionsfara också äventyrande av ordning och säkerhet. Vad som inbegrips under detta begrepp är oklart. Därmed torde emellertid avses inte endast ordning och säkerhet inom anstalten utan även andra förhållanden. Det bör enligt min mening i första hand ankomma på häktesföreståndaren att beakta ordnings- och säkerhetssynpunkterna. Men även åklagaren, som oftast har den bästa kännedomen om den misstänkte och omständigheterna kring brottet, har vid sin prövning att beakta sådana synpunkter. Det kan t.ex. vara fråga om att hindra planering av rymning eller ny brottslighet. Oavsett ansvarsfördelningen mellan häktesföreståndaren och åklagaren är det emellertid naturligt att man tillhandagår varandra med upplysningar av betydelse för den häktades behandling.

Vid den avvägning åklagaren har att göra mellan å ena sidan betydelsen av att den häktade kan upprätthålla kontakter med yttervärlden och å andra sidan risken för att sådana kontakter missbrukas måste såväl brottets beskaffenhet som den häktades person och personliga förhållanden beaktas. Bedömningen får grundas på det material som kommit fram i ärendet och på andra för åklagaren kända omständigheter. Förutsättningarna för att tillåta kontakt med yttervärlden måste vidare bedömas något olika beroende på vilken form av kontakt som det är fråga om. Vad som gäller brevväxling och besök behöver t.ex. inte gälla rätten att inneha radioapparat.

12.2 Överväganden och förslag

Nuvarande ordning innebär att föreståndaren för förvaringslokalen (i det följande kallad häktesföreståndaren) har att meddela beslut i olika frågor som regleras i häkteslagen och tillämpningskungörelsen. Detta gäller t.ex. tillstånd till brevväxling, besök och permission. I fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott krävs dessutom i nämnda frågor tillstånd av förundersökningsledaren eller åklagaren. Denne beslutar också ensam om förbud för den intagne att ha tillgång till tidskrifter, tidningar eller radioapparat.

Det är inte i författning uttryckligen angivet huruvida häktesföreståndaren eller åklagaren (vad som sägs i det följande om åklagare gäller även förundersökningsledare) vid sin tillståndsprövning var för sig har att beakta alla eller endast en del av de faktorer som är avgörande för om visst tillstånd skall ges eller inte. När det gäller kollusionsfaresynpunkter, dvs. frågan om hinder för tillstånd föreligger på grund av fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras, är det uppenbart att åklagaren ligger närmast till att ta ställning i frågan. Vad däremot gäller ordnings- och säkerhetssynpunkter torde det närmast ankomma på häktesföreståndaren att beakta sådana synpunkter. Även åklagaren torde dock enligt gällande regler ha ett visst ansvar i sådana frågor. Hur det närmare förhåller sig med ansvarsfördelningen mellan häktesföreståndaren och åklagaren synes i viss mån vara oklart.

Det synes mot bakgrund av vad som nyss sagts önskvärt att frågan om ansvarsfördelningen mellan häktesföreståndare och åklagare i tillståndsgivningsfrågor regleras klarare än vad som f.n. är fallet. Lämpligen bör därvid den ordningen gälla att åklagarens avgörande endast skall avse åtgärdens tillåtlighet från kollusionsfaresynpunkt. Med denna begränsning bör det vara häktesföreståndaren som i övrigt beslutar

i fråga om sådana åtgärder som brevväxling, besök och telefonsamtal. Därav följer att åklagaren i fortsättningen inte skall pröva om viss åtgärd skall tillåtas med hänsyn till säkerhetssynpunkter. Åklagarens funktion i detta avseende bör begränsas till en skyldighet att hålla häktesföreståndaren underrättad om förhållanden som har betydelse från säkerhetssynpunkt för behandlingen av den häktade.

I 5 § häkteslagen finns en bestämmelse som anger att läkares anvisning rörande vården av den som är sjuk skall beaktas. Enligt vad som föreslås i avsnitt 13.3 kommer en bestämmelse med likalydande innehåll att införas i den nya lagen. Som JO anfört i ett nyligen avgjort ärende (802/74) torde under bestämmelsen inrymmas bl.a. läkares föreskrift angående placering av häktad tillsammans med annan intagen. Att sådan föreskrift skall beaktas vid häktesföreståndarens prövning av gemensamhetsvistelse enligt 3 § andra stycket nya lagen bör uttryckligen framgå av författningstexten.

Enligt gällande regler har vederbörande polismyndighet - jämte häktesföreståndaren - att besluta beträffande brevväxling, besök och permission i fråga om den som tagits i förvar enligt utlänningslagen. På motsvarande sätt som beträffande åklagare bör polismyndighetens beslutsfunktion ersättas med en skyldighet att underrätta häktesföreståndaren om förhållanden som är av betydelse från säkerhetssynpunkt. Underrättelseskyldigheten bör åligga vederbörande polischef.

Häktesföreståndaren utövar f.n. beslutsfunktionen när det gäller permission, dvs. tillstånd för intagen att lämna förvaringslokalen för viss kort tid. Prövningen av sådan fråga är ofta av särskilt känslig natur. Lämpligen bör därför beslut i frågan meddelas av högre chef, nämligen chef för kriminalvårdsregion eller polischef beroende på vilket slag av häkte eller annan förvaringslokal det är fråga om. Det bör även ankomma på nu angivna befattningshavare att

meddela föreskrifter i fråga om förbud för intagna att ta emot försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling.

Mot bakgrund av övervägandena i det föregående bör författningsbestämmelserna i fråga om förfarandet vid tillståndsprovningen omarbetas. I 15 § nya häkteslagen bör tas in bestämmelser som reglerar åklagares funktion i detta hänseende. Sålunda bör i paragrafens första stycke föreskrivas att beträffande den som är häktad på grund av misstanke om brott det ankommer på undersökningsledaren eller åklagaren att dels avgöra om eller i vad mån hinder för medgivande enligt 3 § andra stycket (gemenskap) eller 9-12 §§ (brev och annan försändelse, besök, telefonsamtal, permission) möter på den grund att åtgärden kan medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras och dels avgöra fråga om inskränkningar enligt 6 § tredje stycket (tidningar m.m.).

Av hänsyn till den häktades berättigade intressen bör vidare i ett andra stycke av 15 § nya lagen föreskrivas att om avgörande enligt första stycket innebär hinder för medgivande eller eljest inskränkning i häktads rätt, avgörandet skall omprövas så ofta anledning därtill uppkommer.

De ytterligare bestämmelser som krävs på förevarande område bör lämpligen tas in i tillämpningsförfordningen. Sålunda bör i 6 § första stycket anges att med de begränsningar som följer av 15 § nya häkteslagen föreståndaren för förvaringslokalen beslutar i frågor om tillstånd för intagen att avsända eller motta brev eller annan försändelse, motta besök eller att ha telefonsamtal. Vidare bör föreskrivas att det samma gäller i fråga om tillstånd för intagen att vistas tillsammans med en eller flera andra intagna, varvid dock i förekommande fall läkares anvisning rörande vården av den som är sjuk skall beaktas.

Dessutom bör i 6 § andra stycket tillämpningsförfordningen

föreskrivas att i fråga om tillstånd för intagen att enligt 12 § nya lagen lämna förvaringslokalen (permission) beslutar med i första stycket första punkten angivna begränsningar (1) chef för kriminalvårdsregion beträffande den som är intagen i allmänt häkte, häktesavdelning vid lokalanstalt inom regionen eller häktesavdelning vid riksanstalt som är geografiskt belägen inom regionen och (2) polischefen beträffande den som är intagen i polisarrest.

I paragrafens tredje stycke bör intas en bestämmelse som anger att föreskrifter i fråga om förbud för intagna att ta emot försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling meddelas av i andra stycket angivna befattningshavare.

Bestämmelser om underrättelseskyldighet bör ges i fjärde stycket av paragrafen. Där bör föreskrivas att undersökningsledaren eller åklagaren skall utöver vad som följer av 15 § nya häkteslagen hålla föreståndaren underrättad om förhållanden som har betydelse från säkerhetssynpunkt för behandlingen av den som är intagen på grund av misstanke om brott. Vidare bör anges att sådan underrättelseskyldighet åligger även vederbörande polischef i fråga om den som tagits i förvar enligt utlänningslagen.

13 SJUKVÅRD M.M.

13.1 Nuvarande bestämmelser m.m.

I 5 § häkteslagen anges bl.a. att vid behandlingen av häktad person erforderlig hänsyn skall tas till hans hälsotillstånd och att läkares anvisning rörande vården av den som är sjuk skall beaktas. De närmare bestämmelser i ämnet som finns intagna i 5 § tillämpningskungörelsen innehåller följande. Om intagen företer tecken till sjukdom eller begär att läkare skall tillkallas, skall han undersökas av läkare så snart det kan ske, om inte omständigheterna föranleder att sådant är utan gagn. Behöver intagen sjukhusvård,

skall sådan beredas honom, så snart det kan ske. Förlossning av intagen kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem. Kostnad för sjukvård får inte åläggas intagen. Slutligen föreskrivs i paragrafen att underrättelse ofördröjligen skall lämnas närstående om intagen avlider eller träffas av svårare sjukdoms- eller olycksfall.

I 6 § tillämpningskungörelsen regleras den situationen att kvinna vid intagning medför spätt barn eller efter intagningen föder barn. Föreståndaren för förvaringslokalen kan då efter samråd med läkare medge henne att behålla barnet hos sig under amningstiden. Har sådant medgivande lämnats eller vägrats, skall barnavårdsassistenten i länet omedelbart underrättas.

RÅ har i cirkulär den 19 december 1969 (C 58) anfört följande rörande behandlingen av häktad som överförts till allmänt sjukhus.

I 5 § tillämpningskungörelsen till lagen (1958:213) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. föreskrivs att om intagen är i behov av sjukhusvård sådan skall beredas honom så snart ske kan. Därvid försöker man i första hand tillgodose vårdbehovet inom anstalt, som står under kriminalvårdsstyrelsens överinseende. Kan erforderlig undersökning eller behandling inte lämpligen ske inom sådan anstalt, överförs den intagne till allmänt sjukhus. Även efter det att den intagne sålunda överförts till allmänt sjukhus, svarar kriminalvården för att han står under erforderlig tillsyn. Det åligger därför styresmannen att vid behov i samråd med chefen för sjukvårdsinrättningen anordna bevakning under vistelsen utom anstalten. Möjligheterna att anordna tillfredsställande bevakning torde dock i regel av praktiska skäl vara begränsade. Det är också förståeligt att den ansvarige läkaren av hänsyn till den intagnes hälsotillstånd och till övriga patienters trivsel ofta inte är benägen att medge några långtgående bevakningsanordningar inom sjukhuset. Av dessa skäl kan det bara i undantagsfall förekomma att den intagne på sjukhuset bevakas av kriminalvårdspersonal. Bortsett från speciella fall, t.ex. psykiskt sjuka personer vilka bedöms som farliga, kan några egentliga bevaknings- eller kontrollåtgärder bara i ringa utsträckning påräknas från sjukhuspersonalens sida.

När det gäller en intagen som är häktad är det av vikt att åklagaren, som bäst känner skälen till häktningen och har att meddela föreskrifter om besök, brevväxling m.m., blir under-

rättad om överförandet till allmänt sjukhus. Underrättelsen bör såvitt möjligt lämnas före överförandet. Vid akuta sjukdomsfall o.dyl. låter detta sig dock inte alltid göra. I sådana fall bör åklagaren underrättas så snart det kan ske efter överförandet. Kriminalvårdsstyrelsen har förklarat sig ämna utfärda anvisningar härom till styresmännen vid fångvårdsanstalterna och de allmänna häktena.

Syftet med underrättelsen till åklagaren är främst att bereda denne tillfälle att anföra synpunkter på bevakningsfrågan. Åklagaren bör sålunda med beaktande av det ovan anförda överväga om det kan anses nödvändigt att den intagne också på sjukhuset bevakas av kriminalvårdspersonal och han kan verka för att de möjligheter till övervakning genom sjukhuspersonalen som kan stå till buds blir tillvaratagna. Åklagaren bör under alla förhållanden lämna häktespersonalen de upplysningar om den häktade som är av betydelse för bedömning av bevakningsfrågan. Är häktad, vilken befunnits vara i behov av psykiatrisk sjukhusvård, att bedöma som farlig, bör åklagaren söka utverka att den häktade blir överförd till sjukhus med specialavdelning för sådana patienter. Underrättelsen kan vidare ge åklagaren anledning att överväga huruvida det med hänsyn till den häktades hälsotillstånd är nödvändigt eller lämpligt att låta det straffprocessuella frihetsberövandet bestå. Anledning kan också finnas att upphäva eller ändra meddelade föreskrifter om besök, brevväxling m.m.

I anslutning till RÅ:s nu nämnda cirkulär har kriminalvårdsstyrelsen i rundskrivelse den 21 december 1972 (nr 116/1972) föreskrivit följande.

Styresman vid fångvårdsanstalt och allmänt häkte skall ombesörja att vederbörande åklagare underrättas då fråga uppstår om överförande av anhållen eller häktad till allmänt sjukhus. Såvitt möjligt skall samråd med åklagaren äga rum före överförandet. Endast i undantagsfall, vid akuta sjukdomsfall och liknande, kan det godtas att åklagaren underrättas i efterhand. Styresmannen skall även se till att åklagaren snarast möjligt erhåller en skriftlig bekräftelse på överförandet.

Vid förflyttning till sjukhus utom anstalt åligger det styresmannen att i samråd med åklagaren och vederbörande läkare vid sjukhuset vid behov anordna bevakning och i samband därmed meddela erforderliga föreskrifter rörande brevväxling, besök och liknande. - - -

13.2 KAIK

KAIK förordar att frågan om häktads sjukvård i sin helhet regleras i tillämpningskungörelse.

13.3 Överväganden och förslag

De nuvarande bestämmelserna om vården av häktad som är sjuk torde i sak väsentligen kunna lämnas orubbade. Dock bör den bestämmelse som reglerar förutsättningarna för läkarundersökning av häktad ändras såtillvida att den ger uttryck för en något mer vidsträckt skyldighet att förenstalta om sådan undersökning än f.n. I formellt hänseende bör såväl denna bestämmelse som vissa andra bestämmelser som nu finns i tillämpningskungörelsen föras över till nya häkteslagen där de tillsammans med nuvarande lagens bestämmelser i ämnet bör placeras i 4 §. Samtidigt bör vissa redaktionella ändringar i författningstexten vidtas.

I enlighet härmed bör i 4 § första stycket nya lagen föreskrivas att vid behandlingen av häktad erforderlig hänsyn skall tas till hans hälsotillstånd och att häktad som föret tecken till sjukdom eller begär att läkare skall tillkallas, så snart det kan ske skall undersökas av läkare, om inte sådan undersökning uppenbarligen är obehövlig. Därefter bör i andra stycket av paragrafen intas gällande bestämmelser om att läkares anvisning rörande vården av häktad som är sjuk skall beaktas och att om den häktade behöver sjukhusvård, sådan skall beredas honom så snart det kan ske.

I anslutning till sistnämnda bestämmelse bör här påpekas att hinder inte föreligger mot att i första hand placera den sjuke på sjukavdelning vid kriminalvårdsanstalt under förutsättning att erforderlig undersökning eller behandling där kan ske och han i övrigt där kan ges den behandling som anges i häktesförfattningarna. (Frågan är behandlad av JO i ett den 30 april 1974 meddelat beslut, Dnr 802/74.)

I ett tredje stycke av 4 § nya lagen bör intas nuvarande bestämmelse om att förlossning av häktad kvinna såvitt möjligt skall ske på sjukhus eller förlossningshem. Slutligen bör i fjärde stycket av paragrafen - i viss överensstämmelse med 37 § KraL - införas en bestämmelse som anger att den som

enligt andra eller tredje stycket vistas utom förvaringslokalen skall stå under bevakning, om anledning föreligger därtill.

Nuvarande bestämmelse i 5 § tillämpningskungörelsen att kostnad för sjukvård inte får åläggas intagen torde framstå som så självklar att någon motsvarighet till den inte behöver tas med i den nya förordningen. Däremot bör införas vissa nya bestämmelser om underrättelseskyldighet. Dessa bestämmelser bör ha sin plats i 4 § tillämpningsförordningen. Sålunda bör föreskrivas att om intagen förs över till allmänt sjukhus med tillämpning av 4 § nya lagen, föreståndaren för förvaringslokalen genast skall underrätta sjukhusdirektören eller styresmannen för sjukhuset om arten av det frihetsberövande som den intagne är underkastad samt om övriga förhållanden av betydelse för hans vistelse på sjukhuset. Vidare bör paragrafen innehålla en bestämmelse som anger att underrättelse om överförandet till allmänt sjukhus av den som är intagen på grund av misstanke om brott snarast möjligt skall lämnas till undersökningsledaren eller åklagaren.

I enlighet med det anförda kommer av nuvarande bestämmelser i 5 § tillämpningskungörelsen att överföras till den nya förordningen endast den föreskrift som anger att underrättelse ofördröjligen skall lämnas närstående om intagen avlider eller träffas av svårare sjukdoms- eller olycksfall.

Möjlighet att ge häktad kvinna tillstånd att ha spädbarn hos sig under amningstiden föreligger f.n. enligt 6 § tillämpningskungörelsen. Den del av bestämmelserna härom som reglerar de materiella förutsättningarna för sådant tillstånd bör med viss jämkning av innehållet föras över till nya lagen (jämför 41 § KraL) och där placeras i 13 §, medan de formella reglerna om tillståndsprovningen bör finnas i 8 § tillämpningsförordningen. Vad f.n. är föreskrivet om underrättelseskyldighet till barnavårdsassistenten i länet avser numera barnavårdskonsulenten. Författningstexten bör ändras i enlighet härmed.

14 FÄNGSEL

14.1 Nuvarande bestämmelser

Enligt 2 § första stycket häkteslagen får häktad beläggas med fängsel endast om det provas erforderligt för att förekomma flykt eller eljest är nödvändigt med hänsyn till ordning och säkerhet. Beläggs intagen med fängsel, skall enligt 2 § tillämpningskungörelsen anteckning om åtgärden göras i särskild liggare. Anteckningen skall innehålla uppgift om fängslets art, tiden då fängslet anbragtes och då det borttogs samt uppgift om skälen till åtgärden. Den som beordrat åtgärden skall underskriva anteckningen.

I detta sammanhang bör också nämnas att i 24 kap. 2 § andra stycket brottsbalken finns bestämmelser om rätt att bruka våld mot häktad m.fl. som rymmer eller sätter sig till motvärn.

14.2 KAIK

I sitt förslag till häkteslag har KAIK tagit in en bestämmelse enligt vilken häktad får beläggas med fängsel endast om det är oundgängligen påkallat för att hindra flykt eller eljest med hänsyn till ordning och säkerhet. I motiven till bestämmelsen anförs att man vid behandlingen av de häktade m.fl. inte alltid har så goda möjligheter att hindra flykt eller ordningsstörande beteende genom placering i lämplig anstalt eller anstaltsavdelning. Det föreslås därför att fängsel bör få användas även i sådant syfte och inte enbart när säkerheten i sträng bemärkelse kräver det.

14.3 JO:s framställning

I en framställning till Kungl. Maj:t den 12 juli 1973 har JO föreslagit en ändring i 2 § tillämpningskungörelsen. Enligt JO:s mening bör bestämmelserna i förevarande paragraf om intagens beläggande med fängsel kompletteras med före-

skrift om läkares hörande i sådana fall, i överensstämmelse med de motsvarande bestämmelserna i 73 och 74 §§ lagen (1964:541) om behandling i fängvårdsanstalt. I skrivelsen yttrade JO:

Vid en jämförelse mellan dessa bestämmelser i häkteslagen och dess tillämpningskungörelse samt motsvarande stadganden i behandlingslagen faller det i ögonen att man i häktesfallen saknar motsvarighet till behandlingslagens uttryckliga föreskrifter om läkares hörande etc. Enligt min mening kan den här föreliggande skillnaden mellan behandlingslagen och häkteslagen inte sakligt försvaras. Snarare skulle till och med än starkare skäl kunna anföras för kravet på att läkare skall höras vid anbringande av fängsel på häktade och i detta hänseende därmed jämställda omhändertagna. Dessa är ju i allmänhet, på grund av de i regel kortare tiderna för omhändertagandet och den stora omsättningen av intagna på häktena, mindre kända för personalen än de intagna på en fängvårdsanstalt, vilka senare ju också enligt 24 § andra stycket behandlingslagens tillämpningskungörelse (1964:630) snarast efter intagningen skall bli föremål för undersökning av hälsotillståndet (jfr även 38 § kriminalvårdsstyrelsens cirkulär nr 2/1968 om vård i anstalt, vari föreskrivits att intagen snarast möjligt efter ankomsten till anstalten skall undersökas av dennas läkare). Då det dessutom på många håll saknas särskilda häkten och de häktade i stället förvaras på fängvårdsanstalt, uppstår den situationen att man på fängvårdsanstalt inte är tvungen att höra läkare vid anbringande av fängsel på häktad intagen men däremot beträffande vanliga intagna. En sådan ordning måste anses djupt otillfredsställande och kan svårligen försvaras. Inte heller synes det föreligga större svårigheter att få kontakt med läkare från ett häkte än från en fängvårdsanstalt. Det intryck jag fått vid mina inspektioner på allmänna häkten har snarast varit att man där haft lättare att lösa läkarfrågorna än vad som varit fallet på många fängvårdsanstalter. Jag vill också tillägga att jag vid sådana inspektioner kunnat iaktta, att man trots att uttrycklig föreskrift därom saknats ändå kunnat ha som regel att i de fall som här avses ta kontakt med läkare.

14.4 Överväganden och förslag

Starka skäl talar för att häktade m.fl. inte bör beläggas med fängsel annat än i rena undantagssituationer, då omständigheterna gör det nödvändigt att tillgripa en så ingripande tvångsåtgärd. Det är därför angeläget att förutsättningarna för användningen av fängsel preciseras så noga som möjligt i författningstexten så att tillämpningen

blir tillräckligt restriktiv.

Enligt nuvarande bestämmelser får häktad beläggas med fängsel endast om det är erforderligt för att förekomma flykt eller i övrigt är nödvändigt med hänsyn till ordning och säkerhet. Innebörden härav är bl.a. att flyktfara kan få motivera att den intagne beläggs med fängsel inte bara i transportsituationer utan också när han befinner sig i häktet eller annan förvaringslokal. Även om man inte alltid har så goda möjligheter att placera häktade m.fl. i en helt rymningssäker lokal, kan det starkt ifrågasättas om detta bör kunna föranleda att man tillgriper en så långtgående åtgärd som fängsel. Övervägande skäl talar i stället för att man på samma sätt som i KraL (23 § andra stycket och 42 § andra stycket) begränsar tillåtligheten av fängsel så, att flyktfara inte skall kunna motivera beläggning med fängsel annat än i transportsituationer. Även i övrigt synes reglerna böra ansluta sig till den mer restriktiva regleringen i nyssnämnda lag.

Med hänsyn till det anförda föreslås att i 14 § nya häkteslagen tas in bestämmelser som anger att häktad får beläggas med fängsel (1) vid transport om det är nödvändigt av säkerhetsskäl samt (2) i övrigt för att betvinga våldsamt uppträdande av den häktade, om andra medel visar sig otillräckliga och säkerheten oundgängligen kräver det.

Som JO anført i sin framställning till Kungl. Maj:t bör en bestämmelse införas om skyldighet att höra läkare rörande åtgärd som innebär att häktad beläggs med fängsel. Bestämmelsen härom bör utformas i överensstämmelse med vad som gäller enligt KraL. Skyldigheten bör alltså inte omfatta transportsituationer. I andra stycket av 14 § nya lagen bör därför föreskrivas att läkare skall så snart det kan ske yttra sig över åtgärd enligt samma paragraf första stycket 2.

Den föreslagna bestämmelsen om läkares hörande föranleder att i tillämpningsföreskriften (10 §) bör införas en före-

skrift som anger att anteckning om beläggning med fängsel skall innehålla bl.a. läkares yttrande, där sådant skall inhämtas. Anteckningen bör i transportsituationer ske på transportsedel och i övrigt i protokoll som särskilt upprättas för ändamålet.

15 ÖVRIGA FRÅGOR RÖRANDE FÖRFATTNINGSGREGLERINGEN

Häkteslagen inleds med en paragraf (1 §) som anger att häktad skall behandlas med tillbörlig hänsyn så att skadliga verkningar av frihetsförlusten såvitt möjligt förebyggs. I 2 § andra stycket föreskrivs, i överensstämmelse med vad i 24 kap. 11 § RB är föreskrivet rörande anhållen, att häktad inte får underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med häktingen samt ordning och säkerhet. Även i den nya häkteslagen bör finnas bestämmelser som ger uttryck för de grundsatser som bör gälla i fråga om behandlingen av häktad. Dessa bestämmelser bör lämpligen ha sin plats i 1 §. Därvid bör i paragrafens första stycke anges att den som är häktad på grund av misstanke om brott eller av annan anledning inte får underkastas mera omfattande inskränkningar i sin frihet än som påkallas av ändamålet med häktingen samt ordning och säkerhet. Därefter bör paragrafens andra stycke inledas med en föreskrift som anger att erforderliga åtgärder skall vidtas för att motverka att frihetsberövandet får skadliga verkningar för den häktade. Därtill bör knytas den i avsnitt 4 föreslagna bestämmelsen rörande tillgodoseende av häktads behov av personligt stöd eller annan hjälp.

I 5 § häkteslagen anges att vid behandlingen av den som häktats erforderlig hänsyn skall tas till hans ålder, kön och hälsotillstånd. Som framgår av avsnittet 13 föreslås att i den nya häkteslagens bestämmelser om sjukvård m.m. tas in en motsvarande bestämmelse såvitt avser hänsynstagandet till den häktades hälsotillstånd. En särskild föreskrift om att hänsyn också skall tas till den häktades ålder och kön torde kunna undvaras i den nya lagen. Att

sådant hänsynstagande ändå skall ske är självklart.

Enligt 7 § tillämpningskungörelsen skall intagen, som kvarhållits längre än ett dygn, dagligen vistas utomhus minst en timme, om inte hinder möter. En bestämmelse i ämnet bör lämpligen ha sin plats i nya häkteslagen och utformas efter förebild av motsvarande bestämmelse i 13 § andra stycket KraL. Det föreslås därför att i 8 § nya häkteslagen tas in en bestämmelse som anger att häktad skall ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme, om inte synnerligt hinder möter däremot.

Genom det valda uttryckssättet att möjligheten till utomhusvistelse skall gälla "dagligen", markeras att bestämmelsen i princip avser frihetsberövanden som sträcker sig över längre tid än ett dygn. Även vid kortare frihetsberövanden bör dock behovet av utomhusvistelse tillgodoses i möjlig utsträckning.

Enligt 10 § häkteslagen har de i lagen upptagna bestämmelserna om häktad motsvarande tillämpning på den som anhållits eller gripits på grund av misstanke om brott. Detsamma bör gälla också den som intagits i häkte eller polisarrest för förpassning till kriminalvårdsanstalt samt den som tillfälligt placerats i häkte med stöd av 43 § första stycket tredje punkten KraL. Bestämmelser härom bör tas in i den nya häkteslagen och där placeras i 16 §. Vidare bör i 17 § nya lagen tas in en motsvarighet till 11 § nuvarande lag rörande häkteslagens tillämpningsområde i övrigt.

I 12 § första stycket häkteslagen finns en bestämmelse som anger att Kungl. Maj:t meddelar närmare föreskrifter angående tillämpningen av lagen. Eftersom tillämpningsföreskrifter kan utfärdas i administrativ ordning även utan stöd av ett i lag givet bemyndigande kan en lagbestämmelse i ämnet undvaras. Det föreslås därför att i nya häkteslagen inte införs någon motsvarighet till 12 § första stycket nuvarande lag.

I 3 § första stycket tillämpningskungörelsen föreskrivs att visitation av kvinna inte får verkställas eller bevittnas av annan än kvinna eller läkare. En ny bestämmelse i ämnet, som bör få sin plats i 3 § första stycket tillämpningsförordningen, bör lämpligen ange att visitation av intagen endast får verkställas och bevittnas av läkare, sjuksköterska eller person av samma kön.

Nuvarande bestämmelser om transport av intagen i 14 § tillämpningskungörelsen bör med vissa jämkningar överföras till tillämpningsförordningen och där placeras i 9 §.

16 AVSLUTANDE SYNPUNKTER

Som förut anförts (avsnitt 3) förutsätter ett fullständigt genomförande av de i promemorian föreslagna principerna för behandlingen av häktade m.fl. vissa resursförstärkningar, särskilt i fråga om häktenas byggnadsmässiga utformning. Frågan om sådana resursförstärkningar måste av flera skäl tas upp i olika etapper. En viss försiktighet i bedömningen är också påkallad med hänsyn till den pågående utredningen om översyn av bestämmelserna om häktning m.m. Vid sådant förhållande synes det bli nödvändigt med en prioritering som i första hand tillgodoser de mest angelägna behoven. Särskild uppmärksamhet bör därvid ägnas de häkten som har det största antalet intagna med långa häktningstider.

Även om det sålunda inte kan förväntas att förändringar i fråga om häktenas utformning kan realiseras på kort tid, föreligger som förut nämnts anledning att redan nu genomföra den i promemorian föreslagna nya lagstiftningen om behandlingen av häktade m.fl. Ett sådant tillvägagångssätt kan visserligen få till följd att vissa materiella bestämmelser om behandlingens utformning i en del fall inte redan från början kommer att kunna tillämpas i avsedd utsträckning utan först småningom i takt med förändringar i häktesbeståndets utformning. Särskilt gäller detta de vidgade möjligheterna för häktade att vistas till-

sammans med andra intagna. Nämnda olägenheter bör dock kunna accepteras med hänsyn till det angelägna i att få till stånd en ny lagstiftning som är bättre ägnad än den nuvarande att främja ett positivt utvecklingsarbete på förevarande område. Under ett övergångsskede bör det ändå i ej obetydlig utsträckning vara möjligt att utnyttja befintliga lokaliteter på ett sätt som kan underlätta de häktades situation i överensstämmelse med intentionerna bakom den nya lagstiftningen.

17 ÖVERSIKT ÖVER FÖRFATTNINGSFÖRSLAGENS MOTSVARIGHETER
I HÄKTESLAGEN (1958:213) OCH TILLÄMPNINGSKUNGÖRELSEN
(1958:214)

Förslaget till häkteslag	Gällande häkteslag	Gällande tillämpningskungörelse
1 § 1 st.	2 § 2 st.	-
1 § 2 st.	1 §	-
2 §	3 §	-
3 §	4 §	4 §
4 §	5 §	5 §
5 §	6 §	8 §
6 §	7 §	9 §
7 §	7 §	-
8 §		7 §
9 §	8 §	-
10 §	8 §	-
11 §	-	-
12 §	9 §	-
13 §	-	6 §
14 §	2 § 1 st.	-
15 §	-	9 § 1 st., 11 §
16 §	10 §	-
17 §	11 §	-
18 §	12 § 2 st.	-

Förslaget till
tillämpningsförrdning

Gällande
tillämpningskungörelse

1 §		1 §
2 §		-
3 §		3 §
4 §	1 o. 2 st.	-
4 §	3 st.	5 § 2 st.
5 §		8 § 2 o. 3 st.
6 §		11 §
7 §		12 §
8 §		6 §
9 §		14 §
10 §		2 §
11 §		10 §
12 §		15 §

END

7 ables/mare